

Des. Eras. Ro-

TERODAMI LIBER

*cum primis pius, de preparatione
ad mortem.*

צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה

μακάριοι οἱ νεκροὶ ἐν κυρίῳ ἀποδυσκοντες.

Mihi uiuere Christus est, et mori lucrum.

Esa. 38.

Apo. 14.

Philip. 12.

P A R I S I I S.

In officina Christiani Wecheli, sub scuto

Basiliensi, in uico Iacobæo: et sub

Pegaso, in uico Bellouacensi.

Anno M. D. XLII.

DES. ERASMVVS RO-
TER. CLARISS. V. D.
THOMAE comiti Wiltissherie
et Ormaniae. S. D.

Dipsum Christianae philosophiae collophonem me uocas, uir clarissime, sed pietatis studio quàm fortunae ornamenti clarior, dum adhortaris ut superioribus addam uel breuem commentarium, quomodo se quisq; ad mortem praeparare debeat. Hic est enim extremus humanae uitae ueluti fabulae actus, unde pendet uel aeterna felicitas hominis, uel aeternum exitium. Hic est supremus cū hoste conflictus, à quo CHRISTI miles sempiternum expectat triumphum, si uicerit: sempiternam ignominiam, si uictus fuerit. Equidem in hoc negotio iamdudum totus eram, quū adhortatio tua mihi ueluti calcar accessit currenti. Quanquàm tum quidem uni mihi philosophabar. Sed tua pietas cupit ut hic quoq; fructus per nos fiat multorum communis. Utinam domini benignitas largiatur sanctissimis uotis tuis, meoq; conatui felicem euentum: ego certè non reluctabor illius uoluntati, cuius instinctu hoc meum obsequiū abs te postulari arbitror. Vale, Apud Friburgum Brisgoe
Calend. Decemb. M. D. XXXIII.

Des. Eras. Ro-

TERODAMI LIBER,

quomodo se quisq; debeat preparare
ad mortem.

M N I V M terribilium ma-
ximè terribilis est mors, ait
quidam magni nominis phi-
losophus, sed qui nō audie-
rat coelestem illum philoso-
phum, qui nos docuit nō ver-
bis tantum, sed evidentibus

Aristoteles

etiam exemplis, hominem morte corporis non perire,
sed distrahi animam uelut è molestissimo carcere edu-
ci in beatam requiem, corpus item aliquando ad glo-
ria societatem reuicturum. Non audierat illud *ἡ ζω-
μα* spiritus, Beati mortui, qui in domino moriuntur.

Apoca. 14

Non audierat Paulum lamentantem et suspirantem,
Cupio dissolui & esse cū CHRISTO. Et, Mihi ui-
uere CHRISTVS est, & mori lucrum. Sed mi-
randum non est, si qui credūt totū hominē morte pe-
rire, nec habēt hāc spē, quā sola ī CHRISTVM
fides nobis porrigit, quū aliorū mortē deplorāt, tum
suam horrent atq; abominātur. Illud potius mirādū,
tam multos esse mei similes, qui quum uniuersam phi-
losophiam Christianam & didicerint & profician-

Philip. 1.

tur, tamen sic expauescant mortem, quasi aut credant
 nihil hominis superesse ab exhalata anima, aut Chri-
 sti promissis diffidant, aut de se prorsus desperem:
 quorum primum est Sardanapalitorum, alterum in-
 credulorum, tertium dei misericordiam ignorantium.
 Hac in parte similes uidentur gentibus, quæ de-
 um ignorant. Deum enim ignorat, qui nescit illum esse
 infinitæ misericordiæ. Illud extra controuersiam
 est, quod hominum uulgus sic expauescat ad mortis re-
 cordationem, partim ab infirmitate fidei proficisci, par-
 tim ab amore rerum mundanarum. Nescit trepidare
 qui cum Apostolo plena fiducia dicit, Siue uiuimus,
 domino uiuimus, siue morimur, domino morimur.
 Itaque siue uiuimus, siue morimur, domini sumus.
 Quod autem dominus semel in suam tutelam rece-
 pit, perire non potest. Hinc illa prophetica uox im-
 perterritæ mentis testis, Si ambulauero in medio
 umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum
 es. Neque enim dominus fideles unquam deserit, qui
 se totos in illius fidem tradiderunt, sed custodit eos
 ut pupillam oculi sui. Siquidem ille dominus uitæ
 est pariter, ac mortis, cui nihil est mortuum: sed
 uiuunt omnia, quæ ipsi per fidem adherent. Ex
 fidei imbecillitate nascitur amor commodorum tem-
 poralium. Nam si toto pectore crederemus, quæ
 deus promisit nobis per filium suum IESVM, faci-
 le uilesceret omnia huius uitæ oblectamenta, ac mors
 quæ ad illa molesto quidem illo, sed breui traiectu

trans-

Rom. 14.

Psal. 22.

Translatio
in uerba

trāsmittit, minùs eſſet formidabilis. Clamat ille ſapi-
 ēs Hebræus, O mors, q̄ amara eſt memoria tua? ſed
 quid addit? Homini pacem habenti in ſubſtantijs ſu-
 is. Non ait, habenti diuitiis, nam multi homines pij
 poſſederunt diuitias: ſed in his acquieſcenti. Quod
 ne facultatibus dictum eſt, idem ſentiendum de ho-
 noribus, uoluptatibus, uxoro, liberis, cognatis,
 amicis, de forma, iuuentute, bona uale tudine: breui-
 ter de commodorum omni genere, quæ mors pij ſi-
 mul ac impij eripit. Quò impenſiùs aliquid dili-
 gimus, hoc grauatiùs ab illo diuellimur. Si quid mi-
 rabere, pones inuitis, ait quidam abſq; Chriſto ſa-
 piens. Miratur autem hæc temporaria quiſquis in
 illis conquieſat, tanquàm proprijs perpetuiſq; bonis,
 quum hæc omnia commodatitia ſint ac momentanea,
 non tantum æquo animo, uerum & cum gratiarum
 actione ponenda, quotieſcunque repetit is qui de-
 dit. Nam in huius mundi bonis conquieſcere, frui eſt
 quibus oportuit uti: atque hoc ipſum etiam obiter
 ac uelut in tranſitu, quemadmodum admonet Apo-
 ſtolus Corinthios, Reliquum eſt, fratres, ut qui ha-
 bent uxores, tanquàm nō habentes ſint: & qui ſlent,
 tanquàm non ſlentes: & qui gaudent, tanquàm non
 gaudentes: & qui emunt, tanquàm non poſſidentes:
 & qui utuntur hoc mundo, tanquàm nō utantur. Præ-
 terit enim figura huius mūdi. Viatores ſumus in hoc
 mundo, nō habitatores: in diuerſorijs, aut, ut melius
 dicā, in tabernaculis peregrinamur, nō in patria ui-
 uimus.

Eccl. 41.

2 in 6 vob a
mura mor

Horatius.

1. Cor. 4.

Non ſumus
habitatores
mūdi.

5 DE PRAEPARATIONE

Leuit. 25.

uimus. Tota haec uita nihil aliud est, quam cursus ad mortē, isq; uerbreuis: sed mors ianua est aeternae uitae. Apud Iudeos quoniam contractus ad certum diem finiebantur ex legis praescripto, quò tēporis interuallum erat breuius, hōc leuior erat rerum indicatura. Quanto igitur uiliora nobis esse debent haec omnia momentanea, tot casibus obnoxia, quae ut nullus casus eripiat, certē mors omnibus adimit omnia. Adde huc, quòd qui currunt in stadio, uident quantum spatij à tergo reliquerint, quantum supersit ad metam. Et olim qui iubilum expectabant, sciebant quandiu liaret frui rebus emptis. At nemo mortalium est, qui certò norit se postridie uicturum: currimus, sed mortem habentes in pedibus, imò toto corpore nobiscum drauferentes. Vitam gratis accipimus à domino, sed hac lege, ut omni momento reddamus reposcenti. Iā ut cōtingat senectus, quā quam paucis contingat, nullus ignorat: quid est per deum immortalē, tota hominis aetas, nisi breuissimum stadium, in quo uelimus uolimus assidue currimus, siue dormiamus, siue uigilemus, siue deliciemur, siue discrutiemur. Rapiunt nos torrentis in morem perpetuus seculorum cursus, etiam si nobis aut alijs uideamur conuiescere. Ergo si praecia rerum mundanarū breuitate temporis aestimemus, uilissima sint oportet, quae nec horam habent certā. Quae uerò parui aestimamus, ab ijs facile diuellimur: quēadmodum qui domi non agunt, sed peregrinantur, si quid in diuerso

rits aut in uia commodi sese obtulerit, non admodum
 adijciunt animum: quippe mox relicturi quod dele-
 ctat: si quid incommodi, facile perferunt: sic cogitan-
 tes, hic prandeo, alibi coenaturus. Quæ uidentur, in-
 quit Paulus, temporaria sunt: quæ non uidentur, æ-
 terna. Atque hæc est magna Christianæ philosophiæ
 pars, quæ nos morti præparat, ut cōtemplatione re-
 rum æternarum ac cælestium, discamus temporaria-
 rum ac terrenarum contemptum: Plato totam philo-
 sophiam nihil aliud iudicabat, q̃ meditationem mor-
 tis. Meditationem autem dixit, præparationē ac ue-
 lut exærationem ad mortē, non aliter quàm tyro
 cum hoste depugnaturus, ad palum exeræt sese. quo
 dicto nihil salubrius, si quidem a philosopho philoso-
 phicè dictū, Christiani Christiano sensu accipiamus.
 Neque enim contemplatio mathematicarum formarū
 à materijs abstractarum, aut idearum Platoniarum
 imaginatio præstat, ut benè moriamur, sed si fidei o-
 culis subinde speculemur omnē humanū sensum exæ-
 dentia bona, quæ deus per filium suum I E S V M
 promisit ipsi fidentibus, et mala quæ comminatus est
 incredulis & inobediētibus. Hæc deterrebunt à pec-
 cando, illa prouocabunt ad benè agendum. Est quidē
 æterna ueritas in quibusdā disciplinis humanis, sed
 quæ nemini conāliat ueram beatitudinem. Hic æter-
 nus est qui promisit, æternus per quē promisit, æter-
 na sunt quæ promittit, æternā feliātatē adferunt cū
 fide amplectētibz, æternā infeliātatē negligentia

*De uita
vita medi-
tatione.*

Sap. 9.

Psal. 141

Rom. 7.

bus. Hæc meditatio mortis, est uera uita meditatio, nec solum hoc præstat, quod pollicetur Philosophus, ut anima minus grauatur demigret e corporis domicilio, uerum etiam ut cum alacritate spiritus uoluit ex obscuro molestoq; carcere gestiens, exiliat in beatam libertatem, ac lucem illam uerè amabilem, quæ noctem nescit. Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam, ac terrena habitatio deprimit sensum multa cogitantem. Eoq; clamat diuinus ille citharædus, Educ de carcere animam meam, ut confiteatur nomini tuo domine. Summa felicitatis humane est, contemplari & laudare conditorem, redemptorem, & gubernatorem suum. Ad hunc enim finem conditus est homo. Hanc felicitatem hominis frequenter interpellat huius corpusculi, quod circumscriimus, imbecillitas, tot necessitatibus, tot malis, tot periculis obnoxij. Itidem & beatus Paulus grauatus carneo tabernaculo, miserabiliter ingemiscens clamat, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hoc? Vidit enim summè beatos esse, qui habitarent in domo domini, laudantes illum in secula seculorum. Sic affecti sunt homines uerè pij, quorum licet corpora degant in terra, tamè thesaurus, cor, & conuersatio in cælis est. Sed paucorum est ista sortitudo, non omnibus datum est cum Paulo dicere, Mihi uiuere Christus est, & mori lucrum: & Cupio dissolui, & esse cū Christo. Nos hæc cōsolationem infirmi paramus infirmis, quibus tamen perfectorum

fectorum exempla ueluti stimuli sunt ad robur spiritus parandum. Est igitur per omnem uitam hæc mortis meditatio exercenda, ac subinde exatanda fidei scintilla, ut crescat & corroboretur, cui copulata charitas alliaet spem, quæ non pudeat. Nihil autem horum ex nobis habemus, sed dei dona sunt, assiduis precibus ac uotis ambienda, si desint: si adsint, augenda, ut crescant. Quia igitur fides charitate speculata est firmitior, hoc minor est trepidatio. Quod enim plerique sic abhorremus à mentione mortis, maxima ex parte, ut dictum est, fidei infirmitas in causa est. Atqui de dei promissis oportet esse fiduciam multò certissimam. Siquidem is est unus, qui naturam ueracem, seipsum abnegare non potest. Cui canit Psalter ille eximius, In æternum domine permanet uerbum tuum, In celo & in seculum ueritas tua: qui & de seipso pronuntiat in Euangelio, Cælum & terra transibunt, uerba autem mea non transibunt. Quid autem promisit? Promisit uictoriam mortis, uictoriam carnis, mundi, & Satane: promisit remissionem peccatorum, promisit centuplum in hoc seculo, & uitam æternam in futuro. Sed quomodo promisit? Per iustitiam nostram? Nequaquam: sed per gratiam fidei, quæ est in CHRISTVM IESVM. Quomodo securiores essemus, prius illud chirographum quod nobis infelicius descripserat primus Adā, irritum fecit ac deleuit, affigens illud cruci, deditque nobis chirographum gratiæ, quod consignauit proprio sanguine,

Coloss. 2.

ne, & innumeris prophetarū, apostolorū, martyrum, ac uirginū testimonijs confirmauit, qui suo quoq; sanguine subscripserunt. Subscripsit & uniuersa sanctæ ecclesiæ. Addidit interim & arrabonem spiritus: ne ulla ex parte uallare possit nostra fiducia. Nec his contenta dei bonitas, huius uictoriæ exemplum euident & insigne dignata est omnibus exhibere in filio suo unigenito. Quod enim ille uiuât, utiq; membris suis uiuât, qui se totum nobis impendit. Quid enim nos uermiculi poteramus ex nobis? Christus est iustitia nostra, Christus uictoria nostra, Christus spes & securitas nostra, Christus triūphus & corona nostra. Ille natus est puer: sed quod non omisit Esaias, nobis natus est, nobis datus est. Idem nobis docuit, nobis sanauit morbos, eiecit demones, nobis esuriit ac sitiit, nobis contumelijs affectus est, nobis sub mortis tempus angore tædiōque uitæ percussus est, nobis sudauit sanguinem, nobis uinctus ac cæsus est, nobis mortuus est ac reuixit, denique nobis sedet ad dexteram patris. Dum omnia mala nobis debita in se reæpit, ea nobis superanda tradidit, uidelicet, iam fractis illorum uiribus, ac pro modo afflictionum addito spiritus robore. Monstrauit uincendi uiam, addit ærtandi uotum, ærtantibus auxilium suppeditat. Sic ille uiuât in nobis, si modò nos in illo maneamus. Manemus autem per fidem & charitatem. Si quis requirat, ubinam extet hoc chiærographum, quod nos securos reddat: in scripturis

Canonicis

Canonicis, in quibus legimus uerba dei non hominum.
 His non minus habendum est fidei, quàm si deus illa
 tibi proprio fuisset ore prolocutus. Ausim dicere, &
 aliquanto amplius. Nam si Deus per creatam alia
 quam spem tibi loqueretur, fortassis quorundam
 piorum hominum exemplo subhesitares, nūquid sua
 a lateret in imagine. At istam hesitationem omnem
 nobis penitus exemit Ecclesiæ Catholicæ perpetuus
 consensus. In hoc ergo chirographo per omnem uitā
 philosophari, optima ad mortem præparatio est:
 Quemadmodum ait Apostolus, ut per patientiam &
 consolationem scripturarum spem habeamus Rursus
 si quis querat quomodo & quādo Christus hæc de- Rom. 15.
 uiat, Carnem deuiat, ac uiuendi rationem ostendit,
 quum iuxta naturam assumptam mortem exhorrescēs,
 ait patri, Veruntamen nō sicut ego uolo, sed sicut tu.
 Et alibi de se testatur, Non ueni ut facerem uolunta-
 tem meam, sed eius qui misit me. Nihil est tam hor-
 ribile naturæ humanæ, quod auxilio Christi non su-
 peretur, si nos totos committamus ac submittamus
 uoluntati diuinæ, & in grauissimis afflictionum pro-
 cellis semper illud optimi senis ac laudatissimi regis
 habeamus in animo, Dominus est, fadat quod bo-
 num uidetur in oculis ipsius. hæc uerba magiæ non
 sunt, sed omnibus in tantamentis efficaciora. Que
 quisquis ex animo pronuntiari, & in hac fiducia
 persisterit, non est quod desperet, etiam si uniuersum
 malorum agmen unā cum ipsis inferis in unum
 irruat

Nec tunc
 somnabile
 nō superat
 impetum

1. Reg. 3.

2. Reg. 10.

& 15.

irruit hominem. Omnipotens est qui pugnat pro nobis, quique loquitur in Psalmo, Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Cum audis, cum ipso, noli tuas vires expendere, sed auxiliantis potentiam respice. Cum audis, eripiam eum, noli despondere animum, si diutius urget afflictio. Faciet ille sine dubio quod promisit, & noxio quando expediat, te leuari malis. Cum audis, glorificabo eum, ærtum habeto te quemadmodum Christo fuisti consors crucis, & glorie futurum consortem. Sed memento quid præcæsserit, clamavit ad me. Tuum est clamare, & clamare ad dominum, non ad munda præsidia, non ad vires ac beneficia tua, sed ad dominum, qui solus potest ab his malis eripere. Nihil hominis naturâ fragilius, & tamē nemo verbis consequi valeat, quot, quàm atrocibus malis ac terroribus sit obnoxia. Vt enim omittam fulmina, terræ concussiones, maris inundationes, telluris hiatus, bella, latrocinia, homicidia, veneficarum artes, quis percenseat omnes morborum formas? Et in his quàm multi sunt tam horrendi, tamque crudæbiles, ut ad solam mentionem contremiscat homo: quod genus sunt Epilepsis, Paralysis, exulceratio vesicæ, Phrenesis. Tædæ pestilentiarum subinde in peius sese aduersus medicorum remedia innoxantium crebros incursum, ut verissimè dictum sit illud:

Mille modis lethi miseros mors una fatigat.
 Qui fieri possit, ut nos & corporibus & animis tam infirmis

in firmis, tam immanibus procellis pares esse ualeamus? Prorsus actum esset de nobis, etiam si nullum accederet peccatum, nisi dextera domini subleuaret imbecillitatem nostram. Superest mundus, non modice artamen offerens suis. Mundum autem appello ueterem hominem, cum actibus & concupiscentiis suis. Tametsi mundi nomine non absurdè possis accipere homines huic mundo deditos, qui nunquam desierunt, nec unquam desunt summa ui belligrari aduersus Christum & huius discipulos. Verum ad hoc artamen animat nos dominus, dicens, Confidite, ego uici mundum. Quam autem ille fuerit alienus à mundanarum rerum concupiscentia, declarat quod ait, Filius hominis non habet ubi reclinet caput suum. Nam in eo quisque reclinat caput, in quo conquiescat animus, ac uelut indormiscat. Quam autem uiolentus & improbus sit hic mundus, norunt qui serio conantur pie uiuere in Christo. I E S V. Concupiscentias nostras in se recipit, sed non aliter quam recepit peccatum, pro nobis dependens supplicium, quod nostris affectibus & actis debebatur. Ceterum quicquid hic mundus habet machinarum, id totum expedit in dominum, probra, infamiam, insidias, potentiam, cruciatus, mortes. Quid non faciat mundus, ut Christi nomen funditus extingueret? Et ecce uiuit ac floret in coelo pariter & in terra. Viat autem dominus, non ut dormiremus, sed ne desperaremus. Hoc si nobis tradidit non omnino mortuum, sed fractum

Ioh. 16.

Luc. 9.

*Viat dominus
non ut dormiremus
sed ne desperaremus*

14 DE PRAEPARATIONE

ac uinabilem, quò nobis per certamen parata esset corona gloriae. Si queras quomodo uincatur mundus: Ioannes intus Christi discipulus docet, Hæc est, inquit, uictoria quæ uincit mundum, fides uestra.

Iohan. 5.

Certa igitur fideliter, omni fiducia coniecta te in dominum, nec dubita quin illius auspicijs presidijq; uictor sis euasurus. Restat peccatum in quo infelicius nati sumus, & in quod post baptismum infelicius reuoluti, pondus graue, quippe corpus & animum demergens in tartara. Hoc quoque onus nobis im-

52.

admodum prædixerat Esaias, Disciplina paas nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus. Item Apostolus, Eum qui peccatum non fecit, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficiæremur iustitia dei in ipso. Peccatum una res est, quæ inimicitias gignit inter deum

2. Cor. 5.

& hominem, quemadmodum testatur Esaias. At misericors pater, quoniam nulla reperiretur satis efficax hostia ad abolenda scelera generis humani, misit filium suum agnū expertem omnis macule, hæc uerè pura uictima mundum reconcilians sibi. Dixerit hic aliquis, Si per Christum sublatum est peccatum, unde fit, ut omnis mortalium uita peccatis undique scateat? Iam enim & de bonis hominibus loquor.

59.

Non sustulit in totum peccatum, sed uires illius fregit: non ut nullum sit nobis, sed ne regnet in nobis, quemadmodum regnat in his, qui non fixerunt spei suæ ancoram. u domino IESU, ac seruunt

concordia

concupiscentijs suis. Eoq; Paulus hortatur, ne committamus, ut peccatum regnet in nostro mortali corpore. Relicta est nobis certandi materia, sed porrecta sunt arma, quibus muniti superemus. Sic effici-mur iustitia dei, non ex operibus nostris, sed ex gra-tia dei. Per quem? Per ipsum, quem pro nobis pec-catum frāt, & de peccato damnauit peccatum. Re-
stat Satanas & peccati & mortis parens, ac prin-ceps tenebrarum harum, cuius potentiam & malitio-sas artes nunquam cessantes horrent filij lucis, dum
trepidi clamant ad patrem, Ne nos inducas in ten-tationem, sed libera nos à malo. Hic est ille tentator
& accusator fratrum, qui iuxta beati Petri sermo-
nem, arauit tanquā leo rugiens, quærens quem deuoret. Verū & huius assultus dominus tum uiait ipse, tum uinere nos docuit. Frequenter adortus est dominum: hoc enim subindicat Lucas, quum ait, Et reasit ab eo ad tempus: sed semper uictus discessit. *Dyffusa*
Quomodo uictus? Clypeo scripturarum repulsus, *Cylio dat*
gladio uerbi dei confossus. Ergo quoties ille nobis *in uictu*
sugerit, quod pugnat cum uoluntate diuina in sacris *Clypeo*
expressa uoluminibus, uerbi diuini mucrone confo-
diatur, atque exemplo Dauidis, quinq; lympidissimis
lapidibus de torrente scripturarum collectis deijda-
tur. Sed nos cum hoc Goliath congressuri, prius abija-
diamus arma Saulis, quæ est panoplia superbiæ: hæc
est fiducia mundanæ sapientiæ, confidentia uirū ac
meritorū nostrorum, quæ magis onerant q̃ muniunt:
sufficiat

1. Pet. 5.

Ioh. 14.

sufficiat nobis baculus fidei, qui consolatur ac fulcit nos in hac peregrinatione, & quinque uerba, quae Beatus Paulus loquitur in ecclesia. Si urgeat improbius, audiat, Abi retrò Satana. Iustius est obedire deo ad aeternam felicitatem uocanti, quàm tibi ad aeternum pellicenti exitium. Hic praeipuas partes agit fides. Vnde Petrus, Cui resistite fortes fide. Crede scripturis, ac fiduciam omnem in Christo repone, & in manibus est uictoria. Est autem demoniorum genus, quod non eiicitur, nisi per precationem & ieiunium. En habes alia duo tela. Probabile est autem, Satanam, quum toties frustra fuisset adortus dominum, in cruce omnes admonuisse machinas, quum uideret instare mortem. Hic enim est extremus conflictus, è cuius euentu, uel speratur aeternus triumphus, uel expectatur nota sempiterna. Ait enim, Venit ad me princeps huius mundi, & in me non inuenit quicquam. Nec dubium est, quin quod ausus est in dominum, audeat & in membra domini. Sed quemadmodum ab ipso uictus est, ita per illum uincatur in nobis. Quum enim oppugnat eos, in quibus Christus per fidem & charitatem inhabitat, cum ipso Christo bellum gerit, in quo quandiu perseueramus, turpius uincatur à nobis, quàm ab ipso domino superatus est. Omnia possum, inquit Apostolus, in eo qui me corroborat. Satanas qui cum nobis conflictatio est, diatur princeps huius mundi, non quòd ullius habeat in ullam partem creaturae, sed quòd in his

his quodammodò regnet, qui mundū diligunt. Ceterum qui nos tuetur, dominus est cœli & terræ, qui solo nutu plus ualet, quàm uniuersa dæmonum examina cum organis suis. Solus is potuit ingredi domū illius fortis, & ipso alligato diripere uasa illius.

Quid adhuc superest tentationum? Mors, mors inquam illa, ad cuius mentionem contristantur omnia. Hæc nec uī depelli, nec fuga uitari, nec artibus eludi potest. Primus naturæ affectus est, ut quæque res, quod est, tueatur. At mors aduersus hunc naturæ affectum minuitur exitium, hoc detestabilior, quod coniunctissima diuidit. Nulla enim arctior copula quàm corporis & animæ. Et hunc horrorem nobis domini clementia leniit. Primum quod ipse nostra causâ nō grauitus est mortis horrore, & mortem ipsam, eamquē ignominiosam iuxta atque ærham, in se redipere. Neque quenquam sanctorum quamlibet insignium ab hac immunem esse uoluit, non Abraham fidelem, non Moſen familiariter dilectum, nō Dauid uirum secundum cor suum, non è prophetis quenquē, non Ioannem Baptistam, de quo extat magnificum domini testimonium: nō matrem unicè dilectam, non saltem è discipulis illum, quem præ ceteris amauit impensè. A primo homine usque ad consummationem mundi, statutum est omnibus semel meri. Vnde Græcis dicta μόρος & παρὰ τὸ μέγας, quod omnibus ex æquo sit distributa, Regibus, Pōtifiabſ, Sacerdotibus æquè ac colonis & mendicis. Cuius igitur im-

Matth. 12.

Hebr. 9.

patientia fuerit, nolle tolerare malū, cum talibus, tā
 tis, ac tam multis commune? Tu quod naturæ uelis
 nolis persolendum est, refugis cum omnibus sanctis
 subire? Qui naturā erat immortalis, pro te factus est
 mortalis. Et tu quum morti sis natus, ac toties mor-
 tem commerueris, postulas unus omnium haberi im-
 mortalis? Hic igitur team reputa, quot & quales
 habeas consortes, & equiore animo feres cōditionē
 tuam. Alioqui nihilo uerecundius est indignari, quod
 morituri sumus, quā si indignemur, quod nati su-
 mus, aut quod homines conditi sumus, non angeli.
 Hoc est primum mortis lenimentum haudquaquā
 exiguum. Id fiet efficacius, si ueram subducamus ra-
 tionē, qualia sunt quæ hic relinquimus. Multos enim
 discruciat mors, tantum intuentes quæ commoda hic
 relinquunt. Tum in mentem ueniunt, iucundus solis
 aspectus, pulcherrima cœli machina, amœna mundi
 uernantis species, lusus, conuiuia, uxor, liberi, do-
 mus, horti. Sed aperiendus est alter oculus, quo per-
 spicias, quanto plus malorum hic relinquant quā
 bonorum: & in his ipsis quæ bona uidentur, quantū
 admixtum sit calamitatis, & amaritudinis. Recur-
 rat memoria per omneis uitæ gradus, quā sordida
 conceptio, quā periculosa gestatio, quā miseran-
 da natiuitas, quot malis exposita infātia, quot ob-
 noxia iniurijs adolescentia, quot uitijs inquinata
 iuuentus, quot curis districta uirilis ætas, quā ca-
 lamitosa senectus; & haud scio an quēquā repertu-

rus sis tam felici sorte natum, ut si deus concedat
 iisdem uestigijs ab ipso conceptu per omnem actū
 temporis seriem ad senectutem recurrere, iisdem
 fruituro bonis, eadem perpeffuro mala, accepturus
 sit conditionem. Quam igitur insignis incogitantia
 est, tantopere conturbari, quum est deponendum;
 quod nobis si liceat ab integro repetere, sinus re-
 asaturi? Omitto nunc mala, quibus hæc uita sic est
 inuoluta, ut quidam ethniā iudicarint nihil à dijs,
 ut illorum more loquar, homini datum beneficētijs,
 q̄ quòd addiderint facultatem abrumpendi uitam,
 quoties uisum fuerit: & nobilis ille poëta nō dubi-
 tarit pronūciare, nullū esse animal homine calamito-
 sius. Quòd si leuis est ethniā uatis autoritas, Eccle-
 siastes ille sac̄ non ueritus est scribere, meliorē esse
 diē mortis quàm natiuitatis. Tantū de malis, nūc
 de bonis. Subduāto rationem, quantū curarū ac mo-
 lestiarum attulerint opes, à quibus nūc diuelli non
 potes. Quanto plus aloēs quàm mellis attulerit
 uxor, cuius amore nūc horres mortē. Quātū attu-
 lerit solitūdinis liberorum educatio, quantum of-
 fensionum ac dedecoris illorum mores. Adde his ani-
 mum hominis semper in peius uergentem. Vt enim
 non sit in omnibus, certē in plerisque uerum est il-
 lud Augustini, Qui maior est etate, maior est ini-
 quitate. Deniq̄, pone ad dexterā huius uitæ cōmo-
 da, ad leuā incōmoda, & expēde totius eui quod
 hīc agm⁹, breuitatē, Infātia nō sentitur, adolescētia

*Quid est
mors
mors est*

*Melior diē
mortis q̄
uicis*

*Mors est
maior ini-
quitate*

præteruolat aliud agentibus, iuuentus exapitur uarijs curis, senectus obrepit imprudentibus. Quid autem est hæc tota summa, nisi punctum ad illam æternitatem, ad quam emigramus, si quidē hic piē uixerimus: extrahimur, si impiē? Harum rerum seria cōtemplatio non leue remedium est aduersus horrorem mortis. Alterum est hoc etiam efficacius, quòd dominus pro te moriens effeāt, ut mors quæ prius erat transitus ad inferos, nunc sit ianua coeli: & quæ olim fuit initium æternorum cruciatuum, nunc sit aditus coelestium gaudiorum: ut iam Christo fidentibus mors non solum damnosa non sit, sed summopere lucifera. Ac ne qua pars hominis desideraretur, ipse resurgens cum sanctis compluribus fecit nobis certissimam spem, fore ut corpora nostra reuiuiscant in nouissimo die, iamq; glorificata recipiant suā quæq; hospitem animam, solatio deinceps futura, non oneri. Sed de morte mox inadet dicendi locus. Vt autem peragamus, quod nunc agimus, superest his omnibus in unum acruum conflatis, terribilius malum Tartarus, unde negant redire quenquam, absorbens omnia, nec unquam reddēs deuorata. Hoc est barathrum desperationis, & ut Apocalypsis loquitur, mors secunda. Cogitet quisq; qualis sit illa uita, ubi summum malorum est immortalitas, ubi magna cruciatuus pars est, demonū & impiorū hominū societas, ubi ignis nunq̃ extinguedus, ad quē noster collatus mera glacies est: adde q̃ illic incēdium est minima

ma dolorum portio, qui tamen tanti sunt, ut ab hominis intellectu comprehendendi non possint, sicut nec piorum felicitas. In malis licet grauissimis, licet diutinis, aliquid tamē leuamēti adfert spes, ueluti stellula quædam procul alluens in densissima caligine: sed gehēna cum summis malis summā habet desperationē. Huius igitur horror superat omnem horrorem, quem tamen clementissimus redemptor ut nobis mitigaret, in sese reāpere dignatus est. Quod in horto expauit, & angore extremo sic correptus est, ut sudaret sanguinē, nostræ naturæ erat infirmitas. Quod autem affixus cruci clamat, Deus meus, deus meus, quare deseruisti me? Longè à salute mea uerba delictorum meorum, uidetur gehennæ horrorē animo persensisse. Quid enim superest à deo destitutis, nisi extrema desperatio? Nec mirum uideri debet, si hanc tristissimam affectionem in se reāpit, qui peccata omnium in se reāperat, ut utrumq; malum nostris uiribus insuperabile, sua misericordiā redderet superabile. Nec ista minuunt dignitatem redemptoris, sed ineffabilem arguunt charitatem erga genus humanum. Sub eiusdem typo David loquitur in Psalmis, Circūdederunt me dolores mortis, & tor-

17.
rētes iniquitatis cōturbauerūt me, & præoccupauerunt me laquei mortis. Nos gehennam merueramus, ille innocens expauescit pro nobis, quò si similis affectus inuadat animū nostrum ex scelerū cōscientia, uel ex imbecillitate naturæ, non abiiciamus

Matth. 27.
Psal. 21.

nosmetipsos, sed in Christum intētis oculis etiam desperando speremus. Desperet licet caro, desperet ratio, tanē ex ipsis inferis fides clamat ad dominū, quemadmodum Ionas iam deploratus de uētre Ceti clamauit & exauditus est. Nam & id cōmōstrat Psalmus, quum protinūs adiungit, In tribulatione mea inuocaui dominum, & ad deum meū clamaui, Et exaudiuit me de tēplo sancto suo. Dei tēplū ecclesia est, hēc est arx fidei, urbs fortitudinis nostrae Siō. Huc si quis uel ab extremis inferis intēdat clamorem uiua adhuc santilla fidei, exauditur. Ergo quum uniuerse uires hominis demerse sunt ad inferos, fides tamen clamet cum beatissimo Iob, Etiā si occadat me, sperabo in eum. Nam hoc est cū fides a magistro Abraham contra spem in se em credere. Hēc igitur tanta mala domini, bonitas nobis non mitigauit, ac fregit tātūm, ut licet laessant ac terrent, tamē extinguere non ualeant: uerū etiā extrema damna nobis uertit in opimū lucrū. Quid enim ledit peccatum adharētes Christo? Quid? nisi ut ubi abundauit peccatum, abundet & gratia: & plus diligat, cui plus dimissum est. Quid proficiat Satanās indefinenter inaccessens mēbra Christi? Quid? nisi quod auget illorū prēmia, & illustrat coronas. Quin & ea mala, quae nobis iuxta mortalitatis conditionem cum pijs pariter & impijs sunt cōmunia, redēptoris elemētia uertit nobis uel in lucrū, uel in medicinā, quanquā & hic lucrū est: in lucrū si à peccatis immunes

*Substantia angelica
bona Bonorum*

immunes ista toleranter ferimus, domino gratias agentes pro omnibus: in medianam, si quid residet in nobis, repurgandū uel sectiōe uel uisura, uel amaro pharmaco. Quo de genere sunt, morbus, paupertas, senectus, orbitas, aliāq; innumera, quibus tota hominū uita est undiq; obsita. Hæc si nos ad murnur, desperationē, aut blasphemiam pertrahūt, Satanae sunt instrumenta, proq; remedijs fiunt uenena. Sin ob id tantum perferūtur, quia uitari non possunt, quo animo cōplures, qui Christum ignorabāt, cōstanter cruciatus ac mortem pertulerunt, naturæ sunt afflictiones. Sin ea tanquā de manu propitij parentis obediēter atq; etiā cū actione gratiarū recipimus, reputantes quāto acriora commuerimus, & quā diu Christus innocens passus sit pro nobis commueritis, iam non sunt afflictiones, sed salubria remedia aut cœlestium præmiorum incrementa. Illic agende gratiæ indulgentissimo parenti, qui flagellat omnē filium quē recipit, interim mollibus ac breuibus remedijs sanans ulcera nostra, ut parcat in futuro seculo. Hic laudanda Imperatoris nostri benignitas, qui militibus suis subministrat uirtutis materiā, ut coronet magnificentiū. Vtrobique magnū est lucrū, nisi fortē mediocre lucrum uidetur, quum capitali morbo laborans, deuorat amaræ catapotia, leuiq; ac temporaria molestia, & mortis periculum effugit, & perpetua sanitatis dulcedine fruitur: aut cū miles ob unius horulæ conflictum, summas per omnem

Hebr. 12.

*Affligi in seculo
et parcat
in futuro.*

uitam opes, summosq; honores consequitur. Et hoc quoq; pacto dominus noster clementissimus omnia pertrahit ad se, si modo ad signum illud in sublimi propositum oculos intenderimus. Attrahit ad se omnia nala nostra, eaq; uertit in lucrum nostrum, & gloriam suam, quam nobis sibi per fidem insitis cōmunicat. Quid autem lucrifaciunt, qui in rebus aduersis oculos auertentes à Christo, deo obmurmurante? Hoc ipsum quod necessariò perferendum est molestiæ, sibi conduplicant, uel decuplant uerius, et pharisaam malè sumēdo uertunt sibi in lethale uenenum. Hæc nūmrum est sublimis & efficax philosophia, ac mortis meditatio, in qua si sanus ac ualēs diligenter fuerit exercitatus, hunc mors non opprimet imparatum. Ex his autē quæ dicta sunt, colligere licet quadruplicem esse mortem, Spiritualem, naturalem, transformatoriam, & æternam Naturalis est separatio animæ à corpore. Spiritualis est separatio dei ab animo. Quēadmodū enim anima est uita corpori, ita deus est uita animæ. Hæc peperit Naturālē, quod ad necessitatem attinet, ut est sanè pia ueterū Theologorum opinio. Ex utrāq; nascitur mors gehennæ, si coëant inter sese mors spiritalis, ac mors naturalis. Post mortem enim corporis, non est locus penitentiæ. Superest mors qua transformamur ab imagine ueteris Adæ, in imaginē noui Adæ, q est Christus dominus. Hæc est separatio animis à spiritu. Nec hic mediocris est lucta, ne spes qui

dem

*Quadruplicem
est mortem*

*Transformatoriam
est mortem*

dem ulla uictoria, nisi Christi spiritus adiuuaret in-
 firmitatem carnis nostræ. Sed illius gratia in nobis
 occidit ueterem hominem, ut iam agamur non spira-
 tu nostro, sed spiritu dei, nec ipsi uiuamus, sed uiuat
 in nobis Christus. Hæc feliciſſima mors an cuiquam
 ad plenū obtigerit in hac uita, nescio: Domini tamen
 liberalitas, quod nostræ deest imbecillitati, de suo
 supplere dignatur. Hæc mors expetenda est, sum-
 moq; studio per omnē uitam meditanda. Quemad-
 modum beatus Paulus scribit Corinthiis, Semper
 mortificationē Iesu Christi in corpore nostro ar-
 camferentes, ut & uita Iesu manifestetur in corpo-
 ribus nostris. Eodē hortatur Colossenses, Mortifica- 3
 te membra uestra quæ sunt super terram. Non iubet
 erui oculos, aut amputari manus, aut execari geni-
 talia. Sed quæ membra? Addit, fornicationem, immū-
 didam, libidinem, concupiscentiam malam, & aua-
 ritia. Vulgus hominū luget mortuos, at beatus Pau-
 lus Colossensibus gratulatur hanc mortem, Mortui, 4
 inquit, estis, & uita uestra abscondita est cū Chri-
 sto in deo. Hæc mors mater est uitæ spiritualis, quæ- 5
 admodum peccatum mortis spiritualis pater est, at-
 que etiam gehennæ. Sed in his mortis generibus
 præposterè sese gerunt plerique mortales. Ad me-
 moriam mortis corporalis quàm inhorrescimus. In-
 veteres ob id ipsum habebant inuisam cupressum, 6
 quòd in funeribus soleat adhiberi: & apium, quòd
 eo coronarentur sepulchra; nec hodie desunt, qui
 ad

2. Cor. 4.

*Gratulationem
 Aplos mort*

Ibidem,

111026 mort

*In cupressum
 inuisum sal
 uum vici
 uos.*

ad thuris odorē diris execrationibus utuntur, quod,
ut arbitror, hinc in funere fiat suffitus. At mors spi-
ritualis horribilior est sexcentis mortibus corporis,
& ad hanc ultrò alacresque festinamus, gloriantes
quum malè fecerimus, & exultātes in rebus pessi-
mis. Exanimamur quum periculum obijātur, ne ani-
ma corpus hoc miserū destituat, felicius extra carce-
rem uictura: quāto iustus oportuit exanimari, quo-
ties periclitamur, ne deus æterna uita deserat ani-
mam nostram. Domum in qua defunctus est aliquis,
funestam uocamus, & obturatis naribus prætri-
mus: atqui Sapiens iudicat longè melius, ire ad do-
mum luctus, quā ad domum conuiuij. In luctu natu-
rā contristamur: sed hæc tristitia quia secundum de-
um est, stabilem in nobis salutem operatur, dum nos
commonitos nouissimorum, reuocat ad poenitentia-
am, nec sinit nos peccare in æternum. Felicius inter-
sunt luctui, qui sic desunt mortem alienam corpo-
ris, ut ināpian se ipsos lugere morte grauiore ex-
animatos. Vtrum igitur potius, amarū deuorare ca-
ta potium, ut unius horæ molestia lucrificias perpe-
tuam sanitatem, an in conuiuiο bibere mulsum toxi-
cum, quod breui delectatiuncula mortem adferat?
Sed harum rerum multis adeò nulla habetur ratio,
ut in lustris contenti ebrij, sibi plaudant qui fraude
rem domesticam reddiderunt auctiorem, triumphent
qui sceleratis artibus emerferūt ad honores. An nō
uulgus hominū in delitijs ac uoluptatibus carnis uo-
lutari,

lutari, uocat uiuere? At, qui sic uiuunt, his mortui sunt. Primum quia spiritu dei uacant, dein quia iam tam filij sunt gehennæ. Quemadmodum enim prioræ carne mortuorum uita abscondita est in deo, apparitura simul cum Christo: ita in his qui se carni dederunt, abscondita est mors gehennæ, quæ ardeant ferunt, apparitura in extremo iudicio. Peccatorem in hac uita sola spes separat à gehēna. Quandiu enim spirat homo, spes est ueniæ. Verum etiam atq; etiam uidendum, ne spes quæ non proficiatur à fide & charitate, det nobis uerba. Sic sibi blāditur aliquis: Iuuenis sum, fruar hoc mūdo, ubi ad senectutem uenero, pietatem colam. At ^ὁ δευς, quis tibi promisit senectutem? Alius, Dū floret ætas, indulgebo genio. Vbi ducta erit uxor, ināpiā esse frugi. At ^ὁ αὐτοκόλας, qui scis an perendie sis uicturus? Est fortasse qui cogitet, aliquando fiam monachus, ibi deplorabo uitā malè actam, interim fruar mundo. Vt uita suppetat, quis tibi polliātus est istam uolūtatem, quæ cupiat pro uoluptatibus amplecti poenitentiam? An istam mentem sibi quisquam dare potest? ut ad cor redeat peccator, sola Christi gratia præstat. Verum ille liberè dat eam quibus uult, & quando uult. Certè quod ad peccatorem attinet, iam nunc in gehenna est. An non prodigiosa cæcitas est, ut homo qui in tam horribili statu sit, sibi diem præfigat, ad quē uelit resipiscere, cui in putrem delapso aut in carcerem coniecto, lenta uideretur omnis eductiō festinatio?

E putco

E puteo statim inclamaret opem hominis, & in tā-
tis malis constitutus, non protinus implorat auxiliū
dei, qui solus exātat mortuos? Quisquis igitur in
uita mortem trāsformatōriam diligenter meditatus
fuerit, tum mortem spiritualement ac gehennae uehe-
menter horruerit, minū horrebit imminentem mor-
tem corporis, quæ non separat à deo, sed deo pro-
pius iungit, sinem semel imponit cunctis afflictioni-
bus, quibus hæc uita tunditur undiq; & transmittit
ad sempiternam quietem. Ais, Transmittit in requi-
em, sed piorum animas. Recte, mors enim peccato-
rum pessima. Ergo dum uiuis ac uires, da operam
ut sis de numero iustorum. Nam iustus & ille est,
qui ex corde agnoscat ac damnat iniustitiam suam,
territusq; gehenna, confugit ad asylum diuinæ mi-
sericordiæ, & ad salutifera poenitentiae remedia.
At qui per omnem uitam, perinde quasi sint immor-
tales, indulgent affectibus suis, ad uoces dei toties
tam amanter prouocantis ad poenitentiam Toroneo
littore, ut aiunt, surdiores, quid mirum si perturbā-
tur, quum urget extrema neccēssitas? Tunc res est
cū morbo, qui non finit quicquam aliud agi, cum
medicis, cum heredibus, cum legatarijs, & captatori-
bus, cum creditoribus, ac debitoribus, cum uxore ac
liberis, cū œconomis ac famulis, cum amicis & inie-
mijs, cum exequijs ac sepultura, cum cōfessionibus,
dispensationibus ac censuris, cum restitutionibus ac
placationibus, cum uarijs consāctiæ scrupulis, po-
stremo

stremó & cum fidei dogmatibus. Adde his, cum munda, quem quoniam nimis dilexit, inuitus relinquit: insuper cum ipsa morte corporis, ad quã præparatus non est: denique cum Satana, qui tunc omnibus urget machinis: cum gehenna, quæ tunc omnes terribilamentorum suorum larvas ingerit. Atqui ad tantum negotiorum agmen nõ suffiat ille temporis articulus, sed summa cura agendum, ut ad illum extremum, omniumq; grauissimum cõflictum homo ueniat quàm maximè expeditus. Roget aliquis quibus modis id posset effici. Audiamus Ecclesiasten bene cõsulentem. Memento, inquit, creatoris tui in diebus iuuentutis tue, antequàm ueniat tempus afflictionis tue. Audiamus & Ecclesiasticũ, Ante iudiciũ paratiustiam tibi, ante languorẽ adhibe mediãnam, & ante iudiciũ interroga te ipsum, & in conspectu dei inuenies propitiationem. Ante languorẽ humiliat te, & in tempore infirmitatis ostende conuersationem tuam. Salubre consilium, etiam si notus nobis esset dies mortis. Nunc multò magis id faciendum est, posteaquàm omnis dies aique pro ultimo debet haberi, quum nesciat an alius sit illi successurus. Dum uiuimus ac ualemus, discutiamus, quantum licet, negotiorum tricas, ac prius, quàm nos morbus lecto affixerit, disponamus domui nostræ. Primum est meminisse creatoris, ut per synæram confessionem & poenitentiam cum illo redeamus in gratiã. Examineamus consæntias nostras, amputantes quicquid

12.

18.

*Ante eam
per id medi
um pater*

quid ibi repererimus inuisum deo, ut quum morbus nos protrudet ad tribunal dei, inueniamus propitiationem. Qui rebus florentibus acutius erigunt aduersus deum, nonne uidemus quàm semet abijciant, si morbus ualidus minetur mortem? At quantò gratius deo, si ad quod aegritudo serò cōpellit, maturè nostra sponte faciamus? Prosternamus nos ipsos cum Publicano, & Euangelica peccatrice in conspectu dei, lachrymis, elemosynis, precib⁹, alijsq; pijs operibus placantes iram dei, & in tempore agrotationis talis erit mors, qualis fuerit uita nostra. Quidā abhorrent à condendo testamento, quasi hīc insit aliquid funesti ominis. Hæc est nostræ carnis infirmitas. Atqui testamentum, ô bone, conditum non efficiet, ut citius moriaris, sed ut quietius. Hæc in parte felicior est in coenobijs bene moratis agentium conditio, quòd ab omnibus curis testamentarijs liberi sint. Cæterum qui liberos habet, aut fratres, aut aliqui legitimos hæredes, provideant ne qua in diuidendis bonis nascatur inter fratres & affines cōtentio: qui non habent, ne relinquunt posteris litium ac rapinæ materiam. Breuiter sic ista digerāt explicantq; sani, ut nihil neccesse sit in morbo curis huiusmodi intempestiuis torqueri. Præterea si quibus perplexis casibus inuolutus est aliquis, puta de matrimonio, de cæsuris ecclesiasticis, de uotis, de restitutionibus, aut recōtiationibus, eos sanus ac ualēs explicet, nec ullas tricas reseruet ī extremū diē. Rectè faciūt, qui

riētes hereditibus mandāt restitutionē fraude par-
torū: sed longē consultius faciunt, qui ualentes id fa-
ciūt, quod alijs se penumerō mandatur frustrā. Itidē
rectē faciunt, qui morituri cōdonant offensas omni-
bus à quibus læsi sunt, ac uiāsim orant sibi cōdo-
nari, si quid in quē deliquerunt: sed lōgē deo gra-
tius, & ad cōsciētiae quietē tutius est, si idem faciāt
ualentes, nō ob mortis metū, sed ob amorem Christi.
Rectē faciunt, qui morientes legant opum suarum
partē in subsidium pauperū: sed uictima fuerit multo
gratior Christo, si pro modulo facultatū ipse suble-
ues proximorum inopiam. Nec enim semper perue-
nit ad egenos, quod illis destinauit moriēs: & si per-
ueniat, iam alienum est, non tuum, quod impenditur.
Quid quod morbi cōplures eius sunt generis, ut nō
dent spatium super his statuendi: ne iam commemo-
rem casus subitaneos, & inopinatos, qui licet non o-
mnes opprimant, omnibus tamen sunt expectandi,
quia possunt omnibus accidere. quemadmodum ac-
cidit illi stulto Euangelico, qui sibi polliatus longam
ac suauem uitam, audit, Hac nocte repetunt abs te
animam tuam. Deprecantur omnes mortem subita-
neam & improuisam: Siquidem nusquā non au-
dimus has uoces, A subitanea & improuisa morte
libera nos domine. Quid est quod orant isti? An o-
mnis inopinata mors detestanda est? Nequaquā. Iustus

*Mortis est
in uita sub
itanea propter
inopiam in
fide propter*

Sap. 4.

*Non est ob mor-
tem inopinata
mors*

summis

tūis subita fuerit, quā uita bona praecesserit. Quā
 igitur sic oramus, A mala uita libera nos domine.
 At qua fronte uocamus mortem improuisam, quae se
 quotidie omnibus sensibus ingerit nostris? Ab infan-
 tia nostra quid aliud audimus q̄ gemitus morientū?
 quid aliud uidemus, q̄ efferri funera? quā pompas
 lugentium? quā monumenta ac defunctorū titulos?
 Quod si nos leuiter tā gūt aliena, quoties nobis pro-
 pius mors uelliat aurem funeribus affiniū, & co-
 gnatorū propinquae naturae neassitudine nos con-
 tingētū, & amicorū quos mutua charitas nobis ar-
 etius adglutinarat, quā ullos cognatos iungunt na-
 turae foederat? Et si hoc quoq; parū est, quoties nos
 ipsos admonet fragilitatis nostrae? Quis enī nostrū
 est, qui non aliquoties in uitae discrimen adductus
 sit, uel tempestate, uel latrocinio, uel bello, uel rui-
 na, uel pestilentia, uel morbo? Quocunq; te uertas,
 mors in insidijs est. Domus cuique tutum est refugi-
 um: at quā multos opprimunt tectorum ruinae?
 Terra solidum clementum, nōne interdum subsidēs
 totas absorbet ciuitates? Ipse aēr, quo spiramus ac
 uiuimus, saepenumero mors est, quemadmodum abus
 ac pot⁹. Postremo fames ac sitis nōne quotidie mor-
 tem minitantur, ni remedium adhibeas? Quid quod
 quoties nominatur homo, mortis admonetur? Idē enī
 nobis declarant mortales & homines. Quid igitur
 agunt qui deprecantur mortem improuisam, nisi ut
 suam accūsant improuidentia? imparatis enim omnis
 improuisa

improuisa mors est, etiam si centenario ueniat. Im-
 prouisam appellas, quam omnibus sensibus ingeren-
 tem sese atque impingentem non uides? Sic impro- Luc. 17.
 uisum fuit diluuiū impijs, qui Noë iustitiæ præconē,
 dū appararet arcam, irridebant, edentes, bibentes,
 iungentes coniugiā, quasi nō esset euenturū, quod de-
 us minitabatur. Sic improuisum Sodomis obtigit ex-
 itiū, qui Loth emigrantem irridebāt. Idem euenisset
 Niniuitis, nisi ad Ionæ præconium egissent pœnitē-
 tiam. Quisquis nouit se deum habere iratum, omni
 momento uindictam expectet, imò uitet potius exē-
 plo Niniuitarū ac Dauidis. Terribilis est ira domi- Terribilis
ira domini
qui facit
 ni, sed si nos ipsos deicærimus ad pœnitentiā, in ira
 sua recordabitur misericordiæ. Ad Ionæ hospitis de-
 nuntiationem Niniuitæ conuersi sunt ad pœnitentiā:
 At nos ad tot domini nostri denuntiationes surdi,
 mortem deprecamur improuisam. Tot exemplis ac
 parabolis inculcat obliuiosa tarditati nostræ, ut ad
 omne momentum simus parati, Noë, Loth, & eorū Luc. 13.
 quos ruina turris in Siloa inopinantes oppressit. Matth. 24
 Addit similitudinem furis nocturni, fidelis æcono- 25.
 mi, decem uirginum, ac toties inclamat, Vigilate, quia
 nescitis diem neque horam: & nobis ulla mors uenit
 improuisa? Venit, sed improuidis, aut, ut melius di-
 cam, surdis, cæcis, ac stupidis, qui nec dominum in-
 clamantem audimus, nec quod sese oculis ingerit ui-
 demus, nec quod undiq; pungit sentimus. Nec refert
 quod Dominic⁹ sermo loqui uidetur de supremo mū-
 di die.

di die. Nam cuiq; supremus uitæ dies, supremus mū-
 di dies est. In consummatione mundi palam celebra-
 bitur uniuersale iudiciū, sed interim singulorū ani-
 mæ simul uic corpus reliquerint, suum ferunt iudiciū
 um, licet nobis ignotum. Dominus autem utrunq; di-
 em æquè nobis ignotum esse uoluit, hac quoq; parte
 declarans indulgentissimam erga nos charitatē. Ete-
 nim quum nunc uideamus intolerabilem diuitum ac
 malorum uiolentiam, quid facerent, si scirent se diu-
 tius uicturos? Rursus infirmi, ut sunt plerique mor-
 tales, si certò scirent se peruenturos ad senectutem,
 huc prorogarent exactioris uitæ studium: rursus si
 certum haberent pauculos uitæ dies superesse, tristes
 & anxij uiuerēt, & ad multas actiones reip. frugi-
 feras redderentur segniores. Nunc hoc temperamē-
 to usa est supremi numinis prouidentia, ut cunctis ho-
 minibus mors adeò sit certa, ut singuli non minùs
 certò sciant se morituros, q̃ sciūt natos esse, utq; nec
 summi nec infimi sibi possint uana spe blādiri: rur-
 sus dies mortis adeò inartus, ut eū dominus nec sibi
 charissimis notum esse uoluerit. Itaq; fit, ut impij
 minus lædāt bonos, & boni sic abstineāt à malis o-
 peribus, quasi sint postridie morituri: sic incumbant
 bonis operibus, quasi diu uicturi. Quid igitur sibi uo-
 lunt, qui ad Chiromantas, astrologos, physiognomū-
 tas, genethliacos, uentriloquos, numeros Babylonios
 & magos currunt, ut sciant cui modū? Clamat Ecce-
 las, Nescit homo finē suū: sed sicut pisces capiū-
 tur

turhamo, & aues laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, quum eis exemplò superuenerit, & nos ab his uolumus scire finem nostrum, qui ipsi finem suum nesciunt? An quod Christus æterna ueritas nesciri uoluit, quia scire non expedit, inuito Christo discant à uanis hominibus? An Christianis placet exemplū impij Saulis? Quid autem illi profuit maleficia, nisi ut bis moreretur? Sunt, & ij quidem non mali, qui petunt à deo certum mortis genus, orant ut certos menses decubant, quò uel hoc tēpus impendant pœnitentiæ & cōfessionī. Sanctius est illorum uotum, qui mortem optant, quam minime molesti sint suis. Hoc enim à charitate proficiscitur. Sed firmioris est fidei, mortis genus, ac spatium ægrotationis, deo committere. Nouit ille quid nobis expediat, & quod nobis est optimum, dabit. Sunt innumera mortis formæ, & in his quædam horribiles, siue quòd subito neant, quod nonnullis in ipso accidit conuiuiō: siue quòd acerbos ac diutinos habent cruciatus, ut paralysis, & ischiace: siue quòd abominandam habeant speciem, ueluti qui tenaci pituita præfocati nigrescant: siue quòd usum linguæ, mētisq; sanitatem adimant, ut apoplexia, phrenesis, ac nonnullæ febres, aliæq; pecculiares, quæ homines impellunt ut se præcipitent, aut in puteum insiliant, aut laqueo præfoant guttur, aut gladio seipsos cōfodiant. Sunt enim morbi qui interiora mentis organa uitiānt, quos uulgus Demoniacos appellat.

Ne ex his quidem iudicandus est homo, quādo Chrysostomus monachum demonio obnoxium amantissimè cōsolatur. Quanquā ea mortis genera, quæ manifestam habent speciem impietatis, Christianæ pietatis est deprecari atq; abominari. Contrā, quosdam uidemus tam placidè emori, ut obdormiscere, non emori uideantur. Sed quæcunque acciderit mortis forma, nullus hinc æstimandus est. Ne de ijs quidem, qui ob commissā facinorā dant poenas legibus, licet mortem sortiantur infamem, temerè iudicandū est. Nam fieri potest, ut qui ob exatātam seditiōnem dissecatur in quatuor partes, migret in angelorum contubernium, quum alius in ueste Franciscana moriens ac religiosè sepultus demigret ad inferos. Dominus est qui de his iudicat. Varijs modis suos exeret ac purgat deus: sed, ut dixi, nulla mala mors haberi debet, quam bona uita præcesserit. Interdum qui placidissimè expirant, demigrant ad æternos crudatus: contrā qui miserabiliter torquentur, euolant in requiem. Quidam optant plenam confessionem ante mortem, supremam unctionem, & eucharistiam, non dissimili, ut apparet, animo atque olim quidam prorogabant baptismum in extremum usque diem: nec prius accersebatur baptista, quā medicus profiteretur in arte sua parum esse præsidij. Qur semel optamus cōtingere, quod quotidie à nobis fieri & debet & potest? Optimū enim cōsiliū est, ut quisq; suā cōscientiā, priusquā se somno tradat,

tradat, diligenter excutiat, & si quod crimē eo die commissum deprehenderit, tundat pectus, cūmq; lachrymis à domino ueniam postulet, & implorata orpe diuina, certum sumat propositum uitę correctionis. Nec est quòd quisquam hic dicat, Distineor uarijs negotijs, nō uacat. Ad rem tam necessariā quarta pars horę suffiat. Non est longum dicere, Peccauī, miserere. Et hoc satis est, si quidem dicatur ex animo. Nemo somno se tradens, certus est fore ut expergisatur. Quantum igitur discriminis est in eo statu obdormiscere, in quo si nos opprimat mors somni germana, & soror fratrem exapiat, in eternū perierimus? Tantum periculum breuissima cogitatione licet effugere. Hoc quotidie apud deum. Apud sacerdotem uerò dei uicarium, ter, aut quater, aut sepius in anno, sincera confessione purgare conscientiam plurimū attulerit tranquillitatis, efficietq; ut morientem non admodū torqueat confessionis anxietas. Porro quoniā in mortis articulo precipuū solatium est, dominicę mortis contemplatio, ac totius ecclesię cōmunionis, quę est corpus Christi, profuerit ad utrunque diligenter exerceri in uita, ut actio subinde repetita transcat in consuetudinem, consuetudo in habitum, habitus in naturam. Id fiet si repurgata ab omni affectu peccandi consēntia, frequenter sumamus panem mysticum, ac de poculo mystico bibamus: quandoquidē hoc sacramētum duo quędam nobis commendat, apitis eximiam erga sua

I. Cor. 12.

membra charitatem, & membrorum inter ipsa societatem
 arctissimam. Quicquid boni est in corpore, à ca-
 pite Christo defluit: quicquid aut boni est in corpo-
 re, membrorum omnium commune est: quemadmodum
 in corpore animantis, licet diuersa sint membra,
 uarijs officijs destinata: tamē uita à capite profusa
 cēs, eadē per oīa mēbra diffunditur, tā indiuidua
 societate, ut quemadmodum docet Beatus Paulus, si do-
 leat unū mēbrū, dolor ad omnia perueniat: si gau-
 deat unum membrum, gloria sit omnium communis.
 Nimirū hoc est quod dicitur in Symbolo Apostola-
 rū, Sanctam ecclesiā, sanctorū communionem. Nec
 enim contractior est in corpore mystico Christi gra-
 tia, quā in animalis corpore natura. Religiose faci-
 unt, qui urgente mortis uicinia, mittunt ad monasteri-
 um Cartusianorum, aut Franciscanorum, ut orēt pro
 laborante: sed efficacius solatiū est, si cogitet agro-
 tus, uniuersam ecclesiam esse pro suo membro soli-
 citam. Quū aut ecclesiam uico, quā beatā, quāq;
 numerosam societatem dico, quæ prophetas, quæ A-
 postolos, quæ tot martyrum ac uirginum examina,
 quæ tot animas deo charas complectitur. Hæc uni-
 uersa sodalitas pro uno quolibet Christi membro pe-
 riclitante orat assiduē, suisq; meritis ac precibus la-
 borantem subleuat. Neque uerò tua refert, quod
 non cernitur oculis ecclesia. Nec animam tuam ui-
 des, cuius beneficio uiuunt ac mouentur omnia cor-
 poris membra. Non potest esse pauper ecclesia,

quæ

que tam diuiti capiti coniuncta est, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: nec destituit potest membrum, quod à tot sanctorum milibus subleuatur. Capitis charitatem ac benificentiam erga nos, præcipue testatur crux pro nobis redimendis suscepta. Harum rerum memoriam ac uim nobis renouamus, quoties cum fide debitaq; reuerentia carnem domini comedimus, ac sanguinem bibimus. Simulq; admonemur, uniuersos esse unum corpus, qui eodem pane uescuntur, & de eodem bibunt poculo. Ne quis igitur despondeat animum, si membrum est infirmum ac languidum, quum caput habeat omnipotens: nèue sibi desitutus uideatur, qui totius ecclesiæ meritis, precibusq; subleuatur. At harum itaq; rerum contemplationem si quis in uita fuerit diligenter exercitatus, in morte plus adferent solatijs. Tum enim suapte sponte occurrent uelut animæ familiaria. Proinde mea sententia rem piam commenti sunt, qui Dominicæ mortis historiam per certas horas partiti sunt, quo pueri consuescerent singulis diebus aliquam illius portionem commemorare cum gratularum actione. Qui uerò substituerunt Liturgiam de uirgine, ut rem non impiam excogitarunt: ita, si phas est uerum fateri, uinum uerterunt in aquam. His rationibus optimè fit, ne mors subitanea & improvisa nos opprimat. Deferendi liberi dulces, uxor chara, amici dilecti, agri culti, structurae magnificæ, opes amplæ. At miles Christi hæc omnia

Es4.38:

negligere meditatus est, cuius anima uelut in præsidio corporis exaibat, ad omne momentū expectans imperatoris classicum, quo iubeatur inire prælium, semper erectus ad illam uocē, Dispone domui tue, quia morieris & non uiues. Corpus habet non pro domo, sed pro tabernaculo: nec ibi recondit thesaurum suum, sed quod ad diurnum dimensum satis est, in zona gestat, semper in exaibis uigilans, semper arma habēs in proāctu, aduersus hostiū inopinatos inausus: neq; qcquā duri recusat, modò placeat imperatori cui dedit nomē. Militia, inquit beatus Iob, est uita hominis super terram. Huius militia tyronē adhortatur sapiens ille Sirach, Fili accedens ad seruitutē dei, sta in iustitia, & in timore, & præpara animā tuā ad tēstationē. Seruitus dei est, professio militiæ Christianæ. Stare militis est in acie acācti ad prælium. Sta in iustitia non in superbia, quæ se erigit aduersus deum, sed in iustitia. Dormiūt aciacent, qui militant huic mundo. Sed Christi miles stat acāctus ad omne opus bonum. Opus optimum est, bene mori in domino. Plurimum enim fiduæ aduersus Satanam addit uita innocenter acta. Fides nescit dare locum hosti, spes non nouit succumbere, charitas suppeditat stanti conuictum. Sed quum uita innocenter acta conaliet fiduam, quur additum est, in timore? Si iustus es, quid times? Si non es, quomodò stas? Hic timor, non est ille desperationis pater, de quo Solomon, Pigram deijāt timor, quē forās eijāt charitas

charitas, sed optimus innocentie custos. Timor filio-
 rum sanctus permanens in seculum seculi. Qui stat,
 inquit Apostolus, uideat ne cadat. Ac rursus, Tu au Rom. 11.
 tem fide stas, noli altum sapere, sed time. Est timor
 domini sanctus, extimulans ad bona opera, ac depel-
 lens a malis: & est timor serui nequam, pertrahens
 ad ignauiam. Timens, inquit, abij & abscondi talē
 tum tuum in terra. At timor iustitie comes, efficit, ut
 nostris diffisi uiribus, alacrius operemur praesidijs
 spiritus, ac arduuspectius seruemus dona dei. Pre-
 terea omnis hominum iustitia, quamuis perfecta, cō-
 tremisat, quoties uocatur ad tribunal iustitie diui-
 nae, in cuius conspectu nec astra sunt munda, & in
 angelis reperitur iniquitas. Quid ni nos infirmi & in
 luteis domialijs habitantes, metuemus hoc iudicium,
 quum Iob a deo probatus dicat, Verebar omnia o-
 pera mea, sciens quod non parceres delinquenti. Si
 lotus fuero quasi aquis niuis, & fulserint uelut
 mundissime manus meae, tamen sordibus intinges
 me. Et Paulus miles Iobe exeritator, dicat, Nullius
 mali mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus I. Cor 4.
 sum. Sequitur, Et prepara animam tuam ad tenta-
 tionem. Variæ sunt tentationum formæ, quibus mi-
 lites suos explorat deus, sed omnium grauissima ten-
 tatio, est mors. Tum enim uerè cominus res geritur,
 nec est uelitatio, sed utrinq; summa ui de rerū sum-
 ma decernitur. Ad hunc igitur conflictum semper
 preparandus est animus. Quid enim hic faciet miles
 pugne

Timor
 Mat. 24.

Iob. 4. &
 25.

*Magn. vincto
ut patet
que?*
 pugne rudis, qui nunquam cum hoste conflixit, qui
 nec vires illius, dolas, artes & insidias, nec suam
 uirtutem unquam expertus est? Magna uictoriae
 pars est, cum hoste noto bellum gerere: Ita fortissi-
 mus ille miles uel dux potius Beatus Paulus, ut non
 circumueniamur, inquit, à Satana. Non enim ignora-
 mus cogitationes illius. Quid mirum si nouit technas
 illius, qui cum toties conseruerat manus, omni peric-
 ulorum genere exeratus. Tum admonetur ignis, qui
 declarat quale cuiusque fuerit opus, & cui superstru-
 ctum fundamento. Atq; hîc uidemus interdum fieri,
 quod usu uenit in militia mundana, qui timidiore
 uisi sunt in castris, & ad tubae signum expalluerunt,
 in ipso conflictu reperiuntur fortissimi: contra qui
 nondum propius urgente periculo uidebantur admo-
 dum feroces, in ipso praelio sunt formidolosissimi. Ita
 sunt, qui sani iactant quietem & securitatem consci-
 entiae, separatos ad extremum diem, imò capere ex
 hoc calamitoso saeculo profugere, fretos fide nesão
 qua, quòd Christus nobis promisit uitam, & pro
 peccatis nostris poenas dependit, negantes referre
 cuiusmodi sint nostra opera, bona an mala. Vnum
 illud satis esse, si credamus nos fore saluos. At uere-
 or, ne multi ex his, qui dum incolumi sunt ualeitudi-
 ne, iactant hanc securitatem, ualde trepident, ubi
 propius urget extremum discriminem, & ille dies praesto
 est, quo non uerbis, sed ueris res agitur. Exaggerant
 quantum sit nephas dubitare de promissis dei: at nulli
 magis

magis trepidant, quàm qui non dubitant de promissis dei. Etenim qui nō credit gehennam paratam ijs qui uiuunt impiè, sed mortem cum totius hominis interitu adferre finem malorum omnium, minus horret mortem. Fides igitur gignit in impijs timorem dei, qui est initium sapientiæ, attestante beato Iob, Timor dei ip-

*f. d. d. gignit
timorem dei
Iob. 28.*

sa est sapientia, & recedere à malo intelligentia. Itē

Isaias, A timore tuo domine conæpimus, & quasi parturiuimus, & peperimus spiritum salutis. Luca 29.

3. populus territus ad prædicationem Ioannis Baptistæ, qui inuitabat ad poenitentiam, dicens, iam securim ad radicem arboris esse positam, diat, Quid faciemus? At nisi credissent Ioanni, non dixissent, quid faciemus? Similiter in Actis Apostolorum, mul-

2.

titudo territa prædicatione Petri, ex fide cōcepto terrore, compuncta corde, diat Petro & Apostolis reliquis, Quid faciemus uiri fratres? haudquaquàm dielura, nisi fides adfuisset, stimulans consæntiā metu gehennæ. Hæc uerò trepidatio, etiam in homine piè uiuente non nascitur ex diffidentia erga deum pollicentem & comminantem, aut ex incredulitate articulorum fidei, aut ex hæsitacione de efficacia sacramentorum, quam habent ex morte Christi: sed oritur ex consæntia nostræ imbecillitatis, quæ maior est quàm ut à nobis possit ad plenū intelligi. De singularibus autē non cogimur esse securi, quāquā de nullo desperandum est. Veluti necesse est credere, quicumq; cū fide peræpit sacramentum baptismi, recipere criminum

omnium

omnium gratuitam remissionem : at non est neçse credere, hunc baptizatum, esse liberum ab omnibus peccatis. Nam fieri potest, ut in hoc homine fuerit aliquid peculiare impediens generalem sacramenti uim. Idem sentiendum de sacramento poenitentiae. Impium est dubitare, an sit absolutus à peccatis, qui ritè suscepit hoc sacramentum. Non est tamen hæreticum dubitare, an hic aut ille sit absolutus, quoniam de peculiaribus impediementis nobis non constat. Exapio singularem & euidentem reuelationē aut irrefutabilem autoritatem, quum non sit expressa scripturarū aut ecclesiae consentientis autoritas, quæ compellat in diuersum. Hæc hesitatio, non est incredulitas, sed religiosa modestia, toto pectore submittens se uolūtatī iudiciōq; diuino, etiamsi uelit hominem damnare. Non enim ideo dānabitur, sed hac ipsa submissione promerebitur absolutionem, si religiose trepidationi iuncta sit, ex Christi misericordia ueniens fiducia. Huius generis est, quod adferunt de Eucharistia. Cogimur in genere credere, quòd sacerdos ritè fungens suo offiāo, consecrat corpus & sanguinem domini: uerū non est impiū subhesitare, an hic aut ille consecrarit. Nam hoc non est dubitare de sacramento, sed de peculiaribus circumstantijs impediētibz uim aut rationē sacramenti. Si militer neçsariò credimus, homines per fiduciam & charitatem erga dominum Iesum salutem æternam assequi: phas tamen est dubitare, an hic

hic aut ille sit in illo statu. Quanquàm nec de alijs temerè iudicandum est in malam partem: & in nobis simul cum incremento fidei & charitatis crescere debet spes. Idem sentiendum est de promissis ac minis scripturarum. Non enim ex deo, qui mentiri non potest, sed ex nobis oritur dubitandi materia. Non ignorat homo, quàm eximia bona promiserit deus, sed timentibus ac diligentibus ipsum. At quotusquisque nostrum est, qui timorem præstitit, ut tali domino, amorè, ut tali parenti debitū? Non dubitant igitur an deus sit uerax in promissis, sed an ipsi sint digni promissis. Fides, spes, charitas, timor, dona sunt spiritus. Quis igitur nouit an fides & charitas quā habet, sit ex hoc donorū genere, quæ nos reddūt deo gratos, & an sufficiāt ad salutē eternā? Similiter deus per filium promisit ueniam omnium scelerum, sed semel per baptismum, si ritè suscipiatur. Cæterum quotus quisque nostrum est, qui uestem candidam gratis in baptismo datam, non multis modis inquinari? Paratum est remedium poenitentiae, sed toto corde conuersis ad dominū. Hic exauiat se quisque, num toto corde sit conuersus ad dominū: num cor habeat uerè contritum & humiliatum: & si habet, an iuxta sufficientem modum. Clamat Baptista, Facite fructus dignos poenitentiae. Quis ausit sibi arrogare, quòd sicut dignum est, oderit ac detestetur peccata sua? Comminatur deus iram ac gehennam uiolantibus præcepta sua: Quoties autem

Luc. 3.

nos illius timore abiecto uiolauimus ea? Quotūque-
 que reperiās, qui non magis metuat iram prināpis
 aut iudicis hominis, quā dei uiui? Tum quoties fit,
 ut homo magis amet hominē, quā deum, pro mor-
 tali amico sustinens, quod in dei gratiam perpeti re-
 cusaret? Equidem in hac sum sententia, ut existimem
 piorum hominum fiduciam semper cum religioso tre-
 more coniunctā esse: paucos exapio, quos deus exi-
 mios habere uoluit, uidelicet ad exēplum, quod ex-
 amulet omnes, sed assequantur pauci. Certius spe-
 rant domini misericordiam, qui tremunt illius iusti-
 tiam. Proinde qui dicunt, crede te fore saluum &
 saluus eris, bis peccant. Etenim si de qualiaunque
 fide loquūtur, falsus est sermo: sin de uiua, ineptē di-
 citur crede, quasi cuius in manu sit credere, quum
 uelit, cum hoc quod haud scō, num certi simus, an
 fidei donum sit in nobis. Quid quōd homo non tan-
 tum alijs hominibus, uerumetiam ipse sibi frequenter
 ignotus est, quum oculos dei nihil quamuis abditum
 possit fallere. Cor hominis inscrutabile est nobis,
 sed illū nullus latet sinus cordis, qui finxit cor. Nobis
 sepe numero uidetur pium, quod impium est in oca-
 lis dei, purum quod impurum est. Ita fit, ut homo se
 credat immunem à peccatis, quum insciens habeat
 fraudam consāentiam. Quid nī hoc nobis accidat,
 quē egregius ille Psalter dicat, Delicta quis intel-
 ligit? ab occultis meis munda me domine. Tutissimū
 igitur asylum est, cum religioso tremore à iustitia
 dei

dei confugere ad misericordiam, & cum Psalmogra-
pho dicere, Ne intres in iudicium cum seruo tuo, *Psalm. 142.*
quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuēs.
In hoc igitur iudicio nemo poterit subsistere, si no-
stra merita ad diuinam trutinam expendantur, nisi
misericordia superexultet iudicio. Eoq; præcessit in *Iacob. 2.*
eodem psalmo, In ueritate tua exaudi me, in tua iu-
stitia. Quisquis exaudiri cupit, remittit contentionē:
& qui cupit exaudiri in ueritate dei, suæ diffidit
ueritati, sciēs quod solus deus uerax, omnis autē ho-
mo mendax: & qui rogat exaudiri in iustitia dei,
suæ diffidit iustitiæ. Veritas autem & iustitia dei,
Christus est, Euāgelicæ gratiæ minister. Per Moysen
enim lex data est, quæ prodidit iniustitiam nostram,
sed gratia per Christum Iesum facta est, qui nobis
suā cōmunicauit iustitiam. Nos toties mentimur deo,
quoties uiolamus leges illius, in quas iurauimus, ad
fontē regenerationis: & toties iniusti sumus, quoties
conditori ac redemptori non rependimus uicās: i-
mo abnegamus illum, quoties à pactis recedimus. sed
quāuis nos abnegemus illum perfidi, ille cōstanter
fidelis est, seipsum abnegare non potest, ubiq; uerax
in promissis, ut iustificetur in sermonibus suis, & ui-
cat quum iudicatur. Pater igitur exaudiuit nos in sua *Psalm. 50.*
ueritate, qua per filium promisit nobis remissionem
peccatorū. Exaudit autē non in nostra, sed in sua
iustitia, quia per filiū iustificat omnem credentē, fide
purificans corda nostra. Beati sunt igitur qui seruiūt

Psal. 2.

Aut iudicium
 bene bonum
 et

domino in timore. & exultant illi cum tremore.
 Quid ni tremant homines peccatis obnoxij, quem
 tremunt angelorum exercitus? Ante iudicium timere
 bonum est, ut in iudicio inueniamus misericordiam.
 Ex humanis historijs discimus, quanta cum exultatione
 Beatus Andreas ad crucem accessit: At contra,
 non paucos uiros pietatis opinione celebres, accipimus
 sub mortem magno tremore fuisse conturbatos,
 expauescentes dei iudicium, totamq; uitam antractam
 damnantes. Refertur enim de quodam, qui sub mortem
 trepidanti quum dixissent qui aderant fratres;
quid est quod sic expauescas, quum per omnem uitam
pietatem colueris? ita respondit, O fratres, multo alia
 sunt hominum iudicia, alia dei. Similes nos emisse
 dicitur Benedictus, Bernardus, & Augustinus.
 Eadem igitur fides, & tremorem incutit, & tremorem
 uinat: incutit, ostendens quantus sit, quem in multis
 offendimus: uinat, ostendens nobis Christum, cuius
 charitas purgat peccata nostra: gratia supplet
 imperfectum nostrum. Vt autem non statim fortitudinis
 aut fidei signum est, mortem non expauescere
 (nam interdum est stuporis ac uerborum, interdum
 Scythicae cuiusdam immanitatis) ita ad mortem imminentem
 expauescere, non semper est diffidentiae, aut malae
 conscientiae signum. Nonnunquam affectio merè
 naturalis est, pro uarietate corporum, in alijs
 moderatior, in alijs uehementior. Sic mortem
 exhorruit Ezechias, uir qui corde perfecto
 uersatus

uersatus fuit apud deum, exhorruit autem non ob-
murmurās deo, sed cū lachrymis deprecans, & ex-
auditus est. Noui ego quasdam, quæ ad solam mortis
mentionem contremiscent, at iisdem urgente mortis
uiania nihil fortius aut constantius. Horror enim
ille non ueniebat ex mala conscientia, sed ex pecu-
liari sexus aut naturæ imbecillitate. Affectus autem
naturæ, si uirtute superentur, augent coronam, non
arguunt diffidentiam. Similiter uideas ingenia quæ-
dam φιλαυτᾶ, quæ sibi facile in re quauis satisfaci-
unt. Sunt rursus putidula, sibi ipsis nusquam satisfac-
ientia, etiam si quid rectè gesserint, quibus si admo-
ueas omnia solatia, tamen sentiunt animi remorsum
ad diffidentiam soliatantem: atque hinc conijciunt,
se se nondum habere deum placatum, quia nunquam
sentiunt tranquillitatem conscientie. Verum si natu-
ram distinguamus à uirtute, nec admodum suæ tran-
quillitati fidem, qui sibi quounque modo placent,
nec protinùs spem abijciunt, qui mentem habent sem-
per in deteriora uergentem. Istuc naturæ peculiaris
uitium est, non uoluntatis, quod negligendum est, si
uina non potest, & quod dicat spiritus pro rato ha-
bendum, utaque reclamet caro. Arbitror & illud
esse naturæ, quòd homines quibus instat extremus
dies, sic ferè immutantur, ut nihil eorum probent,
quæ sectati sunt in uita: non quòd impia sint, sed
quòd humana & à perfectione recedentia. Quan-
quàm aduersus hos naturæ affectus, spiritus robore

pugnandum est, licet ex eis nec alios iudicare conueniat, nec nos ipsos. Redeamus igitur ad id quod institueramus, ostensuri quibus modis subleuari possint homines, ut plerique sunt infirmi, quos mors uiana consternat, in quorum uita multa obliuio, multa negligentia, multa cessatio, et omnino multo plus criminum quam benefactorum, et si quid benefactorii est, multa rubigine uitiatum, ut illa ingerere in conspectum dei, nihil aliud sit, quam deum irritare. Animus ad mortem aut omnino paratus non est, aut leuiter instructus. Huic in eo articulo quid faciemus? Nemo desperandus est, quandiu spirat homo. Urget supremum certamen. Spatium breue est, opus est expedito consilio. Quid, inquam, huic optimo iure perturbato suadebimus? Primum si legitimos habet heredes, consultum fuerit, ut omnem curam testamentariam ad illos releget. Primum hoc nonnihil est cōpēdij: sin minus, per codicillos, aut si qua uia commodior, negotiū hoc quam breuissimè absoluat, eo peracto submoueat omnes de rebus huius seculi obstrepentes, in quo supra modum peccant complures, qui iam animam agenti ingerunt scrupulos de testamento, deq; rebus externis, interdū et morientem cogunt subscribere, idq; detrectantem et inuitum, ac detestantem illorum importunitatem, per quos mori non licet. Quibus amicis quid esse potest inimiciū? Dein si morbi ratio patitur, animæ prius quam corpori mederi studeat per exomologesim breuem, sed

sed synœrâ & suâ expertem, & à sacerdote cum plena fide summaq; reuerentiâ poenitentiae remedium accipiat, ex intimis præcordijs dei misericordiam imploret, sumatq; uitæ castigatioris propositum, si contingat reualescere. Quòd si fortè non est parata sacerdotis copia, ne protinùs (quod solent superstitiosi quidam) trepidet ac despondeat animum, sed ipsi deo ex corde confiteatur iniustitiam suam, qui pro sua clementia mentis affectum pro facto dignabitur accipere, & quod deest externis sacramentorum signis, de suo supplere peculiari gratiâ. Per illũ quidem efficiãtia sunt omnia sacramenta, quæ quodammodo signacula sunt diuine erga nos beneficentiæ: sed idem absque signis quum opus est consulit hominum salutem, tantum ut absit negligentia & contemptus sacramentorum, adsit autem fides & prompta uoluntas. Hec ideo uisum est admonere, quòd frequenter uidemus quosdam ualde perturbari, si uideantur absque exomologesi Ecclesiastica, Eucharistia, & unctione suprema decessuri: quin huiusmodi uoces audimus è compluribus, ille Christianè mortuus est, ter confessus est ad mortem, & omnia sacramenta percepit. Rursus crucem signamus nos, si quem audierimus absque his ritibus diem obiisse. Illud certè Christiani hominis est, optare ne quid deesset sacramentorũ. Sũt enim magna solatia metũ, nostraq; fiduciæ adiumenta, & Christianæ synœritatis est, omnem quum licet implere iustitiam: sed magis

Christianum est, optare fidē & charitatē, sine quibus illa nihil conducunt. Verūm ex his externis non oportet quenquam iudicare, nisi constet nobis ea per contemptum, aut contemptui parem negligentiam fuisse præmissa. Equidem arbitror multos, nec absolutos à sacerdote, nec peræpta Eucharistia, nec unctos, nec ecclesiastico ritu sepultos demigrare in requiem, quum alij æremonijs omnibus solenniter peractis, atque etiam in templo iuxta summum altare sepulti, rapiantur ad inferos. Exempli loco sint, qui naufrago, aut capitis supplicio, aut aliqui repentino morbo casūve subito perierunt. His igitur addenda est fiducia, ut certò credant se non minùs absolutos, quàm si sacerdoti fuissent confessi: nec minus accipere gratiæ spiritualis, quàm si synaxim & unctionem extremam peræpissent. Tantūm adsit, ut modò dicam, ardens fides, ac prompta voluntas. Quòd si adsit sacerdotis copia, & morbi vis non patiatur integram exomologesim, quæ longiorem requirit orationem, cum intima cordis submissione confratur se totum peccatorem esse, & à sacerdote pio affectu petat absolutionem, plenāq; fiducia sese credat absolutum. Quoties nos à concupitis excludit necessitas, deus pro sua bonitate mentis affectum amplectitur. Proinde qui in hoc rerum statu torquent hominem confessione generali, aut exomologeseos iteratione, anxia circumstantiarum disquisitione, singulorum criminum enumeratione, an rem piā faciānt.

ipst

ipsi uiderint, certè rem meo iudido faciunt intem-
 pestiuam. Sufficiat tum una eaq; breuis, sed synæra
 confessio præapueri criminũ, quæ occurrũt animo:
 aut si id non licet, ardens exomologeseos affectus.
 Ad hæc si læsus est à quoquam, uindictam ex anima
 remittat. Si qui læsit indignus est cui noxa conda-
 netur, Christus dignus est in cuius gratiam depona-
 tur ulasendi affectus. Ne hic igitur reputet quàm
 atrociter sit læsus ab hoc & ab illo, sed quàm mul-
 ta ipse sibi à deo condonari postulet. Si quẽ ipse læ-
 sit, auret illũ quantũ licet reconciliandũ. Si is nolit re-
 dire in gratiã, prætur illi mentẽ meliorẽ: ipse quia
 quod potuit præstitit, excusatus est apud deum. Si re-
 quirũtur bona opera, nullũ opus efficacius ad impe-
 trandũ domini misericordiam, quàm in gratiam Iesu
 Christi, & ad illius exemplum, qui pendens in cru-
 æ, orauit pro ijs per quos erat adactus ad crucẽ,
 & à quibus cõuicijs inascebatur crucẽ grauioribus,
 ex animo gratisq; cõdonare, quicquid in nos pecca-
 uerunt homines: & haud scio an ullum opus magis
 arduum, eoq; cum primis à domino petendum. Sed tã-
 mẽ huc adiuuat ipse morbus, qui frangit humani spi-
 ritus feroaciã, & ad ignoscendum reddit mitiore.
 Hic nonnullæ partes sunt eorum, qui adsunt laboran-
 ti, ut ægroto exautiãt affectũ uulgare, quo multi cre-
 dunt per exomologesin, Eucharistiã, & unctionẽ
 extremam accelerari mortem, persuadentque po-
 tius, id quod res est, his modis maiore esse spem re-
 D ii superando

superandae sanitatis, siue quòd animus aeger morbum
 conduplicat: siue quòd non raro corporis aduersa
 ualētudo manat ab animo: postremò, quòd deus citi-
 us audiet uota supplicantium pro reconciliato, quàm
 pro irreconciliato. Deinde ut sacerdotem adhibeant,
 qui linguam habeat eruditam, ut sciat sustentare qui
 lassus est uerbo, quiq; sic moderetur alloquium suū,
 ut nec nimium blandiens fallat aegrotum, nec intem-
 pestiua austeritate conijciat in desperationem, nec ba-
 culum fractum comminuat, nec linū fumigans extin-
 guat. Nam utranque in partem peccatur à mul-
 tis. Nec temerè quosuis admitant ad aegrotum, sed
 eos duntaxat, quorum alloquio sublenetur. Eas per-
 sonas arceant, quarum aspectus aegroti possit affe-
 ctum peccandi reuocare, ueluti turpium uoluptatum
 aut alicuius sodos, siue atroces inimicos. Medicorum
 opem nec aspernetur, nec adoret. Summa spes fixa
 sit in deo, qui ut solus inserit animam corpori, ita
 solus eximit quum uult. Interdum tamen accersen-
 dus medicus, ut uideamur tentare deum, praesertim
 in morbis praesentaneis, quos medici uocant acutos.
 Turba medicorum arceatur, non tantum ob id, quòd
 quemadmodum Graecorum prouerbio dicitur, multi-
 tudinem imperatorum perdidisse Cariam, ita mul-
 tos aegrotos frequenter extinguit medicorum multi-
 tudo: uerum etiam quòd horum officiosa sedulitas,
 dum aliud aliud suadet, & quisq; alieno periculo affe-
 ctat uideri sapere, atq; interī pharmaca pharmacis
 cumulantur

Esa. 42.

cumulantur, sit ut non uacat egroti iustam curam im-
 pēdere rebus animi. Porro quum propius urget pe-
 riculum, efficacissima solatia sunt admoenda, quo
 tempore quidam emigraturo blandiuntur, multi ex
 ipsi sibi blandiuntur uulgaribus paruenq; efficacibus
 remedijs. Veluti quū alii⁹ suadet, ut iubeat se sepe-
 liri in ueste talium aut talium monachorum, aut ut
 uotum deo nuncpet, se, si conualescat, Cartusiano-
 rum institutum professurum. Quin potius admonen-
 dus est egrotus, ut ab hoc uotorum genere tempe-
 ret in morbo: satis esse, si proponat uitam in meli-
 us commutare: de forma uitæ suscipienda deliberet
 sanus, perturbationibus ac metu liber. Dissipiat enim
 deo stulta promissio. Stulta autem est, quam ab a-
 nimo consternato extorquet terror. Alius dicit,
 morere scurus, ego intra annum pro te adibo Hie-
 rosolymam, aut limina Beati Petri crepam nudis ge-
 nubus, aut ingrediar antrum Patricij, quod est apud
 Hybernos. Noui foeminam nobilem ac prudentem,
 quæ sacerdoti legauit bonam pecuniæ summam, ut
 annum Romæ quotidie sacrificaret: quasi misse Ro-
 mæ sanctiores sint quàm Britannicæ. Et tamen ea
 pecunia melius fuisset collocata, si obligasset eum sa-
 crificium, ne unquam Romam adiret. Nam mihi sumi-
 liariter notus erat, quem arbitror magis sacrificasse
 Vulcāni coniugi, quàm deo. Alij suadent ut alicuius
 probati monasterij aut ordinis oīa benefacta redi-
 mat. Non infiaor, magnū esse solatiū in cōmunionē

Eccl. 5.

Sanctorum: uerum enim uerò antea contractus ratos habeat deus, ambigo. Mea sententiâ praesentius re- medium est aduersus despe- rationem, si laboranti po- natur ob oculos totius ecclesiae communio, quae latif- sinè patet, complectens quicquid ab initio mudi fuit piorum hominum, qui deo placuerunt, quo in contu- bernio sunt & angeli. Tota haec sodalitas uotis ac precibus adiuuat laborantem, expectans speciosam uictoriam. Quur igitur abiiciat clypeum, qui tam nu- merosas copias habet auxiliantes? Si spem facit unius monasterij deprecatio, in hoc numero sunt uniuersa monasteria. Non haec eò dixerim, quòd non conducat certorum hominũ preces implorare, aut minùs uti- les esse reat paucorum deprecationes, praesertim quae proficiuntur ex Christiana liberaq; charita- te: sed quòd ad erigendã spem aegroti utilior sit, uni- uersitatis contemplatio. Sic enim dilatatur animus. Sed omnium efficacissimum est solatium, à Christo nunquã dimouere fidei oculos, qui se totum nobis impendit, quem habemus aduocatũ apud deum, qui nunquã non clamat, Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. In huius petrae cauernas semet occu- lat, in huius uulnera sese abdat aegrotus, & tutus erit à Satana. Quo- cunque auocat callidus ille serpens, hic semper ocu- los habeat ad serpentem illum aeneum, in sublimi sti- pite fixum, ad cuius contemplationem Paulus reuocat Galatas, qui ideo coeperant uacillare, & à cruce fixo deflexerant

Matth. ii.

deflexerant oculos. Non occident uolantium spiri-
 tuū uenenati morsus, si fides immotis oculis intuea-
 tur signum illud salutis æternæ. Christus in cruce pe-
 dens, signum est triumphale, signum uictoriæ, signū
 gloriæ sempiternæ. Nobis ille pugnavit, nobis uiat,
 nobis parauit triumphum, tantum ut huc intentos &
 uigilantes habeamus oculos fidei. In prælijs humanis
 non parum habet momenti ad uictorian, quod in So-
 crate laudat Alabiades, nunquam conuiuere. Sed in
 hoc conflictu qui nobis est cum hoste spiritali, tota
 uictoriæ spes est in oculis, sed multum interest dis-
 criminis. Illic obseruatur undique intentis oculis,
 quid agat hostis, hic ad Satanae molitiões cæci ac sur-
 di, tantum ad gratiæ signum habemus defixos ocu-
 los, & ad redemptoris uoces aures habemus arre-
 ctas. Satanæ ea ingerit animo, quæ exaggerant dei
 iram. At Christus in cruce pendens ostendit argu-
 mēta misericordiæ. Satanæ oblatrat, quæ demergūt
 ad desperationem, Christus loquitur quæ erigunt in
 spem. Nam fides sicut habet oculos, sic habet & au-
 res. Vtrunque sensum ab anima requirit spiritus
 sanctus, qui loquitur Psal. 44. Audi filia & uide,
 & inclina aurem tuam. Audi quod præcipit spon-
 sus tuus, & uide quid promittat, & si uidebitur ab-
 surdum, tantam felicitatem paratam collocantibus
 fiduciā in domino IESV, inclina aurem tuam ut ea
 quæ superant hominis sensum, ob hoc ipsum credas,
 quia dominus est qui promisit, cuius misericordia
 non

*16/1m 9/1i
no mingb
nooppen
or popurina*

non minus est incomprehensibilis quam omnipotens. De his auribus me nuntiat Psalmus 84. Audiam quid in me loquatur dominus. Ne auscultes quid in te loquatur caro, quid Satanas, quid humana ratio, nihil enim loquuntur nisi desperationem: sed audi quid loquatur dominus, loquitur enim pacem in plebē suā. Ecclesia plebs est domini, gens peculiaris et populus acquisitionis. in hoc esto, et audies dominum loquentem pacem. Sequitur, Et super sanctos suos. Hic rursus condidit infirmitas humana, exclamans, O me perditum, peccatis onustus sum, quæ mihi societas cum sanctis? Atqui non dicit, super sanctos legis aut Moysi, sed super sanctos suos. Sancti illius sunt, quos per filium sanctificauit. Si nondum etiam conquiescat animus, audi quod sequitur, Et in eos qui conuertuntur ad cor. Noli expendere criminum magnitudinem, tantum resipisce, et audies dominum intus loquentem pacem. Sermo pacis erat, quem audiuit nobilis illa peccatrix, Fides tua te saluam fecit, uade in pace. Dic autem Dauid, sed dic ex animo, Peccaui domino. Duobus uerbis paratam et exertam ultionem uerteris in misericordiam. Tales aures habebat qui dicit, Holocaustum et pro peccato non postulasti, aures autem perfecisti mihi. De oculis loquitur Psalmus 12. Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte, nequando dicat inimicus meus, præualui aduersus eum. Vides hic uictoriam in oculis esse potius quam in manibus. Corporis

Luc. 7.

2. Reg. 12.

Psal. 29.

ris oculos obscurat mors, sed non est quod de nobis gloriatur hostis noster, quandiu luget in animo fides, nunquam dimouens oculos à Christo crucifixo. Quis totus hic psalmus hoc agit, ut hominem in agone constitutum, ac de desperatione periclitantem, erigat diuine misericordiae contemplatione. Ideò sequitur, Qui tribulant me exultabunt, si motus fuero, hoc est, si fide uacillauero. Audis periculum ingens, sed accipe præsens auxilium, Ego autem in tua misericordia speravi. Sed unde misericordiae spes? Exultabit cor meum in salutari tuo: cantabo domino qui benefecit mihi. Salutare dei Christus est, nec est aliud nomen in quo nos oporteat saluos fieri, Act. 4. Tantam uim habet Christi pro nobis crucifixi contemplatio, ut desperatio uertatur in spem, spes uertatur in exultationem, Et qui prius desperationi uianus diabat, Qui tribulant me exultabunt si motus fuero: nunc diat, Exultabit cor meum in salutari tuo. Audis uictoriam, nunc audi triumphum, Cantabo domino qui bona tribuit mihi. Qui non habet sua bona quæ cantet, cantet bona quæ gratis largitur deus per filium. Si nostris benefactis confidimus, exultabit aduersarius: sin in domino Iesu figamus sacram ancoram spei, conaderit hostis noster: quemadmodum exultans diat Apostolus Ro. 8. Si deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio filio non peperat, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donabit? Quis ac-

Rom. 10.
cūsabit

casabit aduersus electos dei? Deus est qui iustificat,
 quis est qui condemnet? Hac ratione fit, ut subito
 rerum uices inuertantur, & Christi praesidio uicto-
 riam auferat, qui uidebatur deploratus, & hostis
 fractus ac repulsus abscedat, qui iam exultare coe-
 perat. Hec nimirum est uictoria fidei, de qua Bea-
 tus Ioānes in Epistola cap. 5. Omne quod natū est ex
 deo, uinat mundum: & haec est uictoria quae uinat
 mundum, fides nostra. Quis est autem qui uincit
 mundum, nisi qui credit, quod I E S V S est filius
 dei, quem pater uoluit esse uictimam pro peccatis hu-
 mani generis? In hoc gradu quamdiu consisterit Chri-
 sti miles, quātumuis āra insiliat, quantumuis incurset
 hostis, uina non poterit. In hoc autem extremo con-
 flictu illud summa ui molitur hostis, ut egrotum ad-
 ducat in desperationem, quod est inter omnia cri-
 mina grauissimum. Eoq; tum contrā nitendum est, ut
 laboranti undique ingerantur quae in spem erigant,
 animumq; corroborent. Ad id adiuuabit imago cru-
 cifixi egrotantis oculis ex aduerso proposita, quae
 memoriam infirmam egroti subinde renouet. Nec-
 non picturae sanctorum, in quibus dominus extare
 uoluit bonitatis ac misericordiae suae monumentum,
 peccatrias Euangelicae, Petri post abiuratum domi-
 num flentis, ac similibus: deinde recitatio locorum ē
 scripturis diuinis, quae nobis commendāt immensam
 dei misericordiam, & erga genus humanum chari-
 tatem: praecipue uerò quae dominus I E S V S pro
 salute

salute mundi, tum facere tum pati dignatus est. Sunt autem huiusmodi loca innumera, quæ magnum & efficax solatium adferre possunt animo labascenti. Siquidem in hoc articulo Satanas congerit in hominis mentem quicquid fidei speiq; santillam potest extinguere. Exaggerat maiestatem ac iustitiam dei toties spretam ac uiolatam. Amplificat illius in hominem lenitatem, ac munificentiam per omnem uitam neglectam ac reiectam, hoc ipsum torquens in argumentum desperationis, quod ueniæ spem alere debuerat. ingerit tot annos malè consumptos, tot omis- sas occasiones, quæ ad benefaciendum inuitarunt, & si quid rectè gestum est, deprauat ad calumniam. Tentat & fidem hominis, ut dubiet de scripturarũ auctoritate, deq; dogmatibus quæ nobis tradidit ecclesia, philosophorum & hereticorum rationes in animum suggerens, perplexasq; quæstiones, de mundo condito ac redempto, de immortalitate animarum, de resurrectione corporum, de Christo, an fuerit uerus deus & homo, de sacramentis ecclesiæ, quam uim habeant, de præscientia ac prædestinatione dei, omnia detorquens ad diffidentiam ac desperationem, huc etiam scripturarum testimonia deprauans: quod ausus est & in ipsum dominum scripturarum autorem. Ad hæc adiuuant per occasionem aduersarium morbi molestia, mortis pavor, horror gehennæ, & naturalis mentis imbecillitas, animiq; tristitia, quam adfert grauis ægrotudo. Ad hanc igitur inclinatio-

nem

nem occurrit hostis, omnes admolens machinas, ut
 nutantem deiciat ac praecipiet. Verum quemadmo-
 dum cum peccatis luctandum non est, sed ab horum
 consideratione ad Christi gratiam auertendus est
 animus, ita cum Satana non est disputandum, sed im-
 pia suggerenti dicendum, abi retrò Satanas, mihi
 phas non est dubitare de ijs, quæ spiritu sancto docto
 tradidit ecclesia: & satis est tenere fide, quod inge-
 nuo non assequor. Narrant quiddam nõ quidem è sa-
 cris uoluminibus, sed tamen ad id quod nunc agimus
 satis accommodum, de duobus quos imminente mor-
 te de fide tentauit Diabolus, alter philosophiæ peri-
 tus erat, alter nihil aliud quàm Christianus, rudis &
 anormis. Priori suggessit quid crederet, an Christum
 deum & hominem, an natum de uirgine, an resurre-
 ctionem mortuorum. Cœpitq; philosophiæ rationi-
 bus demonstrare, non posse coniungi in unum ea, in-
 ter quæ nulla esset affinitas, uelut inter finitum &
 infinitum, creatum & increatum: Deinde præter na-
 turæ rationem esse, ut uirgo pariat atra uiri con-
 gressum: nec, iuxta philosophorum primæpem Ari-
 stotelem, esse reditum à priuatione ad habitum. Quid
 multis? uallauit homo, & præcipitatus est, hostis
 uictor abiit. Alter ille rudis percontanti quid de hoc
 & illo crederet, respondit compendio, quod credit
 ecclesia. Rursû obijcēti, quid crederet ecclesia? quod
 ego, inquit. Quid tu? Quod credit ecclesia. Quid ec-
 clesia? Quod ego, Ab hoc imparato ad disputandum,
 f. ed.

sed simplicia fide stabili, tentator uictus discessit. Hoc
 responsum satis est ad abigendum insidiosum hostē.
 Maxime tamen ualeat in obscuris ac dubijs. Veluti si
 suggerat hostis, aut homo intempestiuus, quomodo in
 tribus personis sit eadē numero essentia, quibus mo-
 dis inter se distinguantur, respondeat, sicut credit ec-
 clesia. Quomodo idem corpus possit esse diuersis in
 locis eodem tempore: & quomodo in Eucharistia ue-
 rū hominis corpus possit in minimo spatio cōtineri?
 Respondeat, sicut credit ecclesia. Rursus qualis sit
 ignis apud inferos, & quomodo res corporea agat
 in substantiam incorpoream: Respondeat, sicut cre-
 dit ecclesia. Aut si quid respondendū est, paucis re-
 spondeat, aut ex Symbolo Apostolorū, quod a groto
 quotidie dictandum erit, aut ex literis diuinis, aut ex
 spiritu fidei. Si Satanat ingerat criminum magnitu-
 dinem, conuersus ad deum dicat, Auerte facē a pec-
 catis meis, & respice in faciem Christi tui Iesu. Sce-
 lera tua superant harenam, quæ est in littore ma-
 ris: Copiosior est domini misericordia. Qui speras
 iniustitiæ præmiū totus iniustus? Iustitia mea Christus
 est. Tu sceleribus opertus, cum Petro & Paulo migra-
 bis in requiē? Non, sed cū latrone, qui audiuit in cru-
 ce. Hodie me cū eris in paradiso. Vnde ista fiducia, q
 nihil boni feceris? Quia bonum habeo dominum, exo-
 rabilem iudicem, & gratiosum aduocatum. Detrahē-
 ris in Tartara: Caput meum in caelo est. Damnabe-
 ris: Tu calumniator es, non iudex, damnatus non
 damnator.

Copiosior

p. 96a m.

p. 96b m.

qui fudo.

Luc. 23.

damnator. Multæ demonū legiones expectant ani-
 mam tuam. Desperarem nī protectorem haberem,
 qui deuiat uestram tyrannidem. Iniustus est deus, si
 pro malefactis dat uitam æternam. Iustus est qui ser-
 uat promissa, & ego ab illius iustitia iamdudum ap-
 pellauī ad eiusdem misericordiam. Inani spē tibi
 blandiris. Non potest mentiri ueritas: promissis fal-
 lere tuum est. Quid relinquas uides, quid habiturus
 sis non uides. Quæ uidentur, temporaria sunt: quæ
 non uidentur, æterna: plusquā uidet, qui firmiter
 credit. Migras hinc onustus malefactis, nudus bonis
 operibus. Rogabo dominum ut me meis malis exone-
 ret, suis bonis conuestiat. At deus peccatores non au-
 dit. Sed audit pœnitentes, & ille pro peccatoribus
 mortuus est. Sera est tua pœnitentia. Non fuit sera
 latroni. Latronis erat firma fides, tua uacillat. Ora-
 bo dominum, ut augeat fidem meam. Falsò tibi per-
 suades, te misericordem habere dominum, qui te tot
 malis excruciat. Medetur ut clemens medicus. Quir
 uoluit mortem esse tam aarbam? Dominus est, non
 potest uelle nisi quod bonum est. Quir seruus malè
 frugi reausem perpeti, quod dominus gloriæ perpe-
 sus est? Miserum est mori. Beati qui in domino mo-
 riuntur. Sed mors peccatorum pessima. Peccator
 esse desijt, qui se cum spē misericordiæ peccatorem
 agnosat. Relinquis hunc mundum. A tristi exilio
 migro in patriam. Tantum bonorum hic relin-
 quis, Sed longè plus malorum. Relinquis opes tuas.

Alicia

Quis qui
 est
 et
 et

*Aliena sunt quæ relinquo, mea mecum effero. Quid
 effers, quum in te nihil sit boni? Hoc uerè meum est,
 quod mihi gratis donat dominus. Deseris uxorem
 ac liberos. Domini sunt, ei illos commendo. Durum
 est distrahi à charissimis. Breui me sequentur. A iu-
 cundis amias diuelleris. Propero ad iucundiores.
 Quoniam autem uersutissimus hostis quos ad de-
 sperationem pertrahere non potest, soliat ad sui
 fiduam, ut quos non ualet in præcipitum detrude-
 re, in altum elatos elidat, aduersus hoc quoq; non le-
 ue discrimen, muniendus est agrotus. Quemadmodum
 autem aduersus desperationis charybdem tutum est,
 si quò magis Satanæ deprimit hominem consenti-
 sœlerum, hòc se magis erigat fiducia diuinæ miseri-
 cordiæ ac soætatatis cum Christo mysticæ: ita aduer-
 sus arrogantia scyllam præsens erit remedium, si
 semet consideratione propriæ imbecillitatis abijciat.
 Quisquis enim in Christo fortis & exalsus est, in
 seipso humilis & abiectus, nec deijci potest à Sa-
 tanæ, nec allidi. Tale quiddam in ueteri monumen-
 tis legimus de diuo Antonio monacho, quem nulle
 modis oppugnauit Satanæ, nec unquam potuit ex-
 pugnare. Quodam autem tempore quum frustra ad-
 motis omnibus technis nihil proficisset, se uinã fas-
 sus est his uerbis, In cassum nitor: si ego te deijcio,
 tu teipsum attollis: si te attollo, tu teipsum de primis.
 Ad hanc imaginem si Satanæ suggesserit, Dignus
 es qui inter Scraphicos sed eas: respondeat agrotus,*

Nulla est mea dignitas, nisi quod indignitatē meam agnosco. Multum orasti, nullum ieiunasti, uitam austerā duxisti, plurimū in egenos erogasti. Quæ narras, omnia mihi cum damnatis pharisaïs sunt cōmunia. Si quicquā ex me boni operis profectū est, domini est, non meum. At parus es ab ijs uitijs, quibus ille & ille laborat. Est igitur unde domino gratias agā, non est unde mihi placeā. Nā nisi me domini misericordia protexisset, & si similis irruisset tentatio, patrasset eadem, aut etiā scelcratiora. Huiusmodi responsiunculis muniendus est ægrotus, breuib; & expeditis aduersus Satanae prauas suggestiones. Exempla sanctorū reuocāda sunt illi in memoriā. Sed in quibus reluxit insignis domini misericordia, uelut in Dauide, qui adluterium accumulauit hominū odio, ac duobus uerbis effugit uindictam: in Niuiitis, in Achab, in filio prodigo, in publicano, cuius iustitiā dominus præfert Pharisaicæ sanctimonix: in muliere peccatrice, quæ audiuit à domino, Remissa sunt tibi peccata tua. In muliere adultera, quæ audiuit, Vade & amplius noli peccare: in Petro, qui ter abnegauit dominū: in Paulo, qui persecutus est ecclesiam dei, uindicens & occidens, qui prostrebat̃ nomen domini le, u. In Cypriano, qui ex mago factus est martyr: alijsq; multis, quī ex idololatRIA, ex blasphemia, ex horrendis criminibus, per fidē in Christū misericordiā & coronā assecuti sunt. Ad excludēdā desperationē, & erigendā spem, aptiores sunt literæ no-

ui testamēti q̄ ueteris. Nec mirū: Moses Iudeos ter-
 rebat præceptis: Christus uniuerfos consolatus est
 per fidem & gratiam. Habent autem sacra uolumi-
 na non exempla tantum, sed & dicta quàm plurima,
 partim quæ terrorem inuitant, partim quæ terri-
 tos consolentur. Per hæc enim ferè uoluitur omnis
 prophetarum sermo, dei uindictam exaggerans
 auersis à deo, ac rursus dei misericordiam ampli-
 ficans ad poenitentiam conuersis. Vtrūq; pharmacū
 salutiferum est, si citè & in loco adhibeatur. Quæ
 territāt, admoūēda sunt corpore sanis, sed animo la-
 borātibus, feroāb; & huius uitæ prosperitate re-
 mulentis, aut mundi delicijs quasi mandragoræ in-
 dormientibus: quo uelut elleboro ingesto resipiscant,
 aut brassica sumpta redeāt ad sobrietatē, aut uehe-
 mētius inclamati uelliatq; expurgiscantur. Quæ ue-
 nie spēs faciūt, adhibēda trepidis ac meticulosis, præ-
 sertim in mortis discrimine. Quanquā nec illis sic
 ingerendus est terror, ut pharmaco non admiscatur
 uenie spes; nec his ita sunt adhibenda lenimenta, ut
 fallantur. Siquidē aliud est corrigere, aliud deijcere:
 rursus aliud cōsolari, aliud adulari. Proinde nō par-
 ui refert, qui egrotātibus assideant. Hos oportet ad
 manum habere uaria scripturarū loca, quibus egro-
 tū nutātē fulciant, uel reātandis, uel enarrādīs. Ad
 idem ualebunt precativæ aptè compositæ. Fe-
 runt enim quædam ab indoctis compositæ, & ab
 indoctis ingeruntur egrotantibus. Sic exatā spe,

Supereſt purgatorij terror, quē & ipſum quidā remedijs, mea ſententia, parū ſolidis lenire & eximere conantur. Quidam emptitijs diplomatibus promittūt ſecuritātē ab igni purgatorio, ſed uercor ne hoc ſit nō ſubleuare & grotū, ſed os ſublinere morituro. Rectiūs faciūt, qui Miſſis ac preabus piorū hominū, nec nō eleemoſynis ſuadēt minuēdos eſſe purgatorij cruciatus. Sed omniū efficacissiμū eſt ſi moriatur & grotus, ut quātū poteſt, exāret fidē & charitatē erga deū & proximum, ex animo condonet omnibus à quibus laesus eſt, ac morbi cruciatus, mortēq; imminentē amore Chriſti patienter ſerat, totū ſe per omnia ſubmittens uoluntati diuinā, reputans deū nō iudicare bis in ipſum, & Chriſtum pro noſtris delictis in cruce dependiſſe poenas. Ex his fontibus, ac potiſſimū ex illius ſāguine petat ignis purgatorij refrigerationē. Atq; ita ſibi diffuſus, fretus immēſa dei miſericordia, Chriſti meritis, ac ſanctorū omniū ſuffragijs, contrito corde, cum religioſa fiducia dicat, IN MANVS TVAS DOMINE COMMENDO SPIRITVM MEVM. Nulla inuidia eſt, ſi peccator & infirmus uſurpet uerba domini ſui. Nam ideo caput noſtrum haec expreſſit in ſeſe, ut nos imitemur, qui ſumus illius membra. Quōd ſi cui placet & ab alijs ſanctis exem-

Act. 7. plū petre, dicat cū beato Stephano, Domine IESV accipe ſpiritum meum. Exempla magnā habēt uim ad cōmouendos animos. Oſtendūt enim uelut in ſpe-

culo

culo, quid debeat, quid secus: quēadmodum & in re-
 bus externis uehementiūs uisis q̄ auditis permoue-
 mur: proinde nō mediocrē habet utilitatem, frequē-
 ter morientibus adesse, ut quod in illis detestandū cō-
 spexerimus, uitemus: quod piū ac sanctū, imitemur.
 In illo siquidem articulo apparet, qualis sit cuiusq;
 fides, qualis conscientia. Sed nullum inuenietur exē-
 plum perfectius, q̄ quod dominus noster in seipso no-
 bis expressit. Quum enim instaret illa nox extrema,
 aduersus imminentem tentationis procellā, communiſt
 suos sacrosancti corporis & sanguinis suis commea-
 tu, nos admonens, ut quoties inādimus in casum aut
 morbū qui mortem minuetur, protinus exomologēsi
 purgemus affectus nostros, quemadmodum dominus
 lauit pedes discipulis suis: mox reuerenter accipia-
 mus corpus domini, qui abus animos nostros fortes
 & inuictos reddet aduersus hostē spiritualē. Domi-
 nus nullū condidit testamentū, sed pro testamēto fuit
 sermo totius igneus, quem Iohannes accuratiūs proſe-
 quitur, & institutio sacramenti Eucharistię in mor-
 tis ipsius memoriā. Testamētū sapiebāt & illa uer Ioh. 19.
 ba de crucē, Mulier ecce filius tuus: & ad discipulū.
 Ecce mater tua. De externis igitur paucis agendum
 est: de ijs quę faciunt ad fidē & charitatem, multis.
 Solent enim uerba morientū audiū exāpi, & al-
 tius insidēre mentibus audiētū: partim quod nemo
 creditur fingere in eo quidem articulo, partim quod
 mens dñi ināpit diuelli à corpore, quo grauatur, se-
 pe

pe specimen edit illius libertatis & cognitionis, ad quam proficiscitur. Sed redeamus ad redemptoris exemplum. A mystica cœna secedit ab adibus in hortum, ac iussis eo loco subsidere reliquis discipulis, tres tantum sibi adiungit, Petrum, Iohannem & Iacobum Zebedæi, ut eosdem haberet testes humane infirmitatis, quos in monte gloriæ suæ testes esse uoluerat. His confessus est extremam animi tristitiam, quæ sepe morte ipsa grauior est: quibus uigilare & orare iussis, rursus secessit ad orandum. In corporali secessu domini magnus est mysterium. Qui se morti præparat, ab omnibus urbanis ac domesticis affectibus secedat oportet, reip. curam abiciat, possessionum solitudinem penitus exuat, uxorem ac liberos domino commendet, ab amicorum & cognatorum fiducia sese subducatur, ne intimos quidem in animi curas recipiat: solus sub dio sit oportet, qui tunc uelit loqui cum patre celesti, quum urget extrema tentatio. Ter ad nonnet dormientes, ut uigilent orantque, ne intrent in tentationem, Intrat in tentationem, qui se tradit in potestatem tentatoris. Vigilantes autem & orantes perstringit quidam tentatio, sed mox præterit. Quod tribus discipulis dixit dominus, nobis omnibus dixit. Dormierunt illi, & ideo succubuerunt tentationi. Petrus omnium fortissimus abnegauit dominum, ceteri metu diffugerunt, magis etiam abiuraturi, si similis terror fuisset obiectus. Itidem in mortis discrimine uinatur infirmitas humana, nisi instanter, nisi puro affectu, nisi cum inuicta fiducia

fiducia implorauerit auxilium illius, qui solus uiuifica-
 rat mortuos. Porro quo pacto sit orandū in eo rerū
 statu, exēplo suo redemptor monstrare dignatus est.
 Flexit genua: parum hoc est, prostrauit sese in faciem.
 De terra clamauit ad patrem tam ualide, ut uox de-
 preantis à discipulis tribus, qui ad lapidis iactum
 aberāt, alioqui & somno grauatis, exaudiretur. Bis
 ad deprecationē rediit, ter eadē uerba repetiuit, Nō
 sicut ego uolo, sed sicut tu. Fleuit genua, qui se totum
 subiāt uoluntati diuinæ: procumbit in faciem, qui sibi
 totus displicat, totus suis diffidit uiribus ac benefi-
 ciis, nec aliunde sperat solatiū quā à misericordia
 domini. Nec statim desperādum, si differtur consolā-
 tio, iterum atq; iterum redeundum est ad clamorem
 non oris sed cordis. Etenim si nos quod dominus ex-
 ternē fecit, spiritualiter imitemur, aderit bonus an-
 gelus, q̄ sudorē sanguineū abstersurus est ab animo
 nostro, & aut eripiet à discrimine, aut robur addet
 spiritui, u. mortē fortiter perferamus. Postremò cum
 domino nud crucē ascendamus oportet, procul ab
 omnibus terrenis affectibus, ad coelestis uitæ amorē
 erecti, ut cū beato Paulo dicere possimus, Mihi mū-
 dus crucifixus est, & ego mūdo. atq; ibi tribus assi- Galat. 6.
 xi clauis, fide, charitate & spe cōstāter perseuerem-
 us, strenuē depugnantes cum Satana, donec eo de-
 uicto, in aternā requiē demigrem⁹, presidio gra-
 tiāq; domini nostri Iesu Christi, cui cū patre & spi-
 ritu sancto laus & gloria in omne æuum, Amen.

16-8
m